A „MAGYAR NÉP” KÖNYVTÁRA
18.

SZERKESZTI:
GYALLAY DOMOKOS

ERDÉLYI NÉPMONDÁK

IRTA:
BENEDEK ELEK

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET RT.
CLUJ-KOLOZSVÁR
1926

TARTALOM

Szent Anna tava.
Maros és Olt.
Réka királyné sírja.
Andorás vitéz.
Firtos és Tartod.
A várépítő, meg a forrásfakasztó tündér.
Rapsóné útja.
Bálványos vár.
Csicser vitéz.
A tordai hasadék.
Filána.
Kendeffy Ilona.
Zeta vára.
Csala tornya.
Tatár hídja.
Bod.
A Silt.
Az utolsó tündér.
Rózsahegy.
A Hirip meg a Mikó fiúk.
Déva, Kalán és Arany.
A halál anyja.
Béla kisasszony.
Lakatos János.
Benet úr és Mátyás diák.
A kolozsvári bíró.
Ördög barázdája.
Ördög árka.
Venturné.
Bákainé.
A kőhalmi királybíró.

Szent Anna tava.

Fenyves erdők koszoruzta hegyek tövében pihen a Szent Anna tava. Ennek a tónak a helyén réges-régen, magas hegy meredt az égnek s a hegy tetején vár büszkélkedett, ahonnét látni lehetett a csiki meg a háromszéki falvakat. Szemben ezzel a várral egy másik vár kevélykedett, a fojtó ként lehelő Büdös barlang fölött, de ennek a várnak ma már romladéka sincs meg. Két testvér lakott a két várban, de ezek, bizony, nem voltak igazi testvérek: szüntelen civakodtak egymással, örökösen versengtek, kinek van több aranya, ezüstje s abban is megegyeztek, hogy a föld népét lelketlenül sanyargatták, fosztogatták.

Történt egyszer, hogy messze földről egy nagy úr jött látogatóba hat-lovas hintón a büdösi vár urához. Emberi szem nem igen látott még olyan hintót, olyan hat paripát. Szinarany volt a hintónak a kereke, a rudja, a tengelye s a paripák tüzesebbek voltak a sárkánynál. Bizony, a büdösi vár urának arcát elöntötte a sárga irigység, amikor ezt a hat lovat s a hintót megpillantotta. Még ki sem fogták a lovakat, mindjárt kérni kezdte a vendégét, hogy adja el neki hintóstól, szerszámostól együtt. Igért érte hat kád aranyat, de a vendég azt mondta: nem eladó.

- Neked adom a torjai birtokomat is, - mondta a büdösi vár ura. De a vendég erre is azt mondta: nem eladó.

Hiszen, várj csak, gondolta magában a büdösi vár ura, ha nem adod aranyért, meg földért, elnyerem azt én tőled kockajátékon.

Nagy vendégséget csapott a vendég tiszteletére, összegyűltek a környék urai, szólt a zene, folyt a bor, aztán kocka játékra került a sor. Hát csakugyan a büdösi vár urára mosolygott a szerencse. Elnyerte a vendégének nemcsak a pénzét, hanem a hat lovát s hintaját is. Amint a vendégek eltakarodtak, első dolga volt, hogy befogassa a hat paripát a nyert hintóba, áthajthasson a testvéréhez. Éppen ott ült a vár pitvarában ez s szeme-szája elállott a csodálkozástól, amikor a vár udvarára befordult a hat-lovas hintó. Még le sem szállt a hintóról a büdösi vár ura, odakiáltott nagy hetykén az öccsének:

- No, öcsém, van-e ilyen lovad?

- Hát ilyen csakugyan nincs, - mondá ez - de lesz nekem, nem ilyen, sokkal külömb ennél.

Nagyot kacagott a büdösi vár ura:

- No, azt szeretném látni!

- Bizony, ha szeretnéd, meg is látod, huszonnégy óra sem telik belé!

- Én meg azt mondom, neked adom a váramat, neked adom minden birtokomat, ha külömb hat lóval jössz hozzám.

- Hat lóval? - kacagott az öccse. - Nem is hattal, tizenkettővel megyek hozzád.

A büdösi vár ura nem is ment föl az öccséhez a várba, hiszen ő csak azért jött, hogy megmutassa hat lovát, hintaját, bosszantsa az öccsét. Megfordult s szélnél sebesebben hazahajtatott.

Hej, nagy gond nehezedett az öcs lelkére: hol szerez ő tizenkét lovat s külömbet a bátyja lovainál? Egész nap ezen tünődött, de bizony hiába, mert belátta, hogy sok-sok idő kell még arra, nem huszonnégy óra, amig tizenkét paripát összeszerez, külömbet a bátyja paripáinál. Gondolt ide, gondolt oda s egyszerre csak rettenetes gondolat született meg a fejében. Az volt pedig ez a gondolat, hogy várába hozatja a vidék valamennyi szép leányát, s azok közül a tizenkét legszebbiket fogatja a hintó elé, úgy hajtat a bátyja udvarába.

Nosza, küldte szerteszéjjel a jobbágyokat, a cselédeket s azok, egy nap sem telt belé, elhozták mind a vidék legszebb lányait, ő ezek közül kiválogatta a tizenkét legszebbiket. E között a tizenkét leány közt is a legeslegszebb egy Anna nevü leány volt.

Óh, a szegény leányok! Reszkettek, mint a nyárfalevél, amikor a hintó rudja mellé állították, a rud mellé fogták, aztán felszökött a bakra a vár ura, kieresztette aranycsapós ostorát, megkerengette s akkorát cserdített, hogy ég, föld megzendült belé s kiáltott nagyot: gyí, leányok, gyí! Belekapaszkodtak a rudba a szerencsétlen teremtések, próbálták huzni a hintót, de meg sem tudták mozdítani. Ujra megkerengette ostorát a vár ura, de most nemcsak rittyentett, de rá is csapott Annára, aki legeslegelől állott:

- Gyí, Anna, gyí! - ordított s másodszor is végigcsapott ostorával, s haj, omlott a vér szegény Anna hátán s égbe hatott rettenetes jajgatása, sikoltozása.

- Verjen meg az Isten! - átkozódott Anna. - Nyiljon meg a föld alattad, te ártatlan leányok megölő gyilkosa!

S hát hallgassatok ide, abban a pillanatban megfogant az átok. Ég, föld megrendült, villámlott, mennydörgött, recsegtek-ropogtak a fák: meglódult a vár tornya, jobbra-balra ingadozott, hajladozott; sülyedt a föld lejebb, lejebb s egyszerre csak összeomlott a vár, vízbe borult tornyostól, mindenestől. Amikor aztán lecsendesült az ég haragja, ismét kiragyogott Isten áldott napja: a vár helyén egy nagy tónak csendes vizében tükröződött a képe. S tizenkét hattyu uszkált ebben a tóban, de volt benne egy sárkány is, éppen a tónak a közepén, ahol a víz gomolygott, forgott, csavargott, ott vergődött: ki akart vergődni a forgatagból, hogy megfogja a tizenkét hattyut, de hirtelen elborította a tó vize, eltünt nyomtalan.

Mondjam, ne mondjam, ha nem mondom, úgy is tudjátok, hogy a kegyetlen várur volt ez a sárkány. A tizenkét hattyu pedig szép csendesen kiuszott a tó partjára, ottan megrázkódtak, ismét leányokká lettek, közülök tizenegy mindjárt visszament a falujába.

Anna azomban ott maradt. A tó partján kápolnát építtetett Anna, ebben a kápolnában élte le életét csendes imádkozásban a szent életü leány. Hire ment ennek s messze földről zarándokoltak a kápolnához. S még életében szentnek nevezte Annát a nép s ő róla nevezték el a tavat is Szent Anna tavának.

*

Nem sok idővel Szent Anna halála után, tündérek vertek szállást a tóban. Ott bizony, a tóban, annak is a fenekén, ahol arany palotát építettek maguknak. Ezek a tündérek egész nap nem mutatták magukat a tó partján, esténként azomban feljöttek a tó szinére, ott uszkáltak, játszadoztak, nevetgéltek, közben-közben énekeltek, de olyan szépen énekeltek, hogy aki azt hallotta, azt hihette: leszállottak az égből az angyalok, a tó szinén azok énekelnek.

A kápolnában Anna halála után egy barát lakott. Ez a barát honnét, honnét nem, azt mondják, messze földről, egy olyan harangot hozott, amelynek a hangja szebb volt, sokkal szebb, mint a tündérek éneke. Reggel, délben, este, de még éjfélkor is, meghuzta a barát a szépen csengő harangot s ha olyankor szólalt meg a harang, amikor a tündérek a tó szinén játszadoztak, énekeltek, torkukon akadt az ének. Megszünt a játékos kedvük s szomoruan szálltak le a tó fenekére. Sem éjjel, sem nappal nem volt nyugalma a tündérek királynéjának, mindig azon törte a fejét, hogy s mint szerezhetné meg a harangot. Gondolt erre, gondolt arra, de nem tudott semmi okosat kigondolni, szólt hát a szolgájának, a hétsinges szakállu törpének:

- Hallod-e, te hétsinges szakállu törpe, hozd el nekem a kápolna harangját, mert, amig el nem hozod, nem tudom álomra hunyni a szememet.

- Hát emiatt szomorkodtál eddig? - mondta a hétsinges szakállu törpe, - Sohse búsulj. Még ma éjjel itt lesz a harang.

Csak azt várta a hétsinges szakállu törpe, hogy leszálljon az este, szép csendesen kiuszott a tó partjára, aztán elindult az erdőbe. Ment, mendegélt, egyenesen arra felé, ahol tűzvilágot látott. Egy pásztor legényke feküdt a tűz mellett, senki más. Köszönt neki:

- Adjon Isten jó estét, pásztor legényke!

- Adjon Isten neked is, hétsinges szakállu törpe.

- Hallod-e te, juhász legényke, egyet mondok s kettő lesz belőle.

- Hát csak hallom azt az egyet, hogy lesz kettő belőle?

- Ugy lesz kettő az egyből, - mondá a hétsinges szakállu törpe, - hogy ellopod a toronyból a kápolna harangját, s én ezért neked annyi aranyat s ezüstöt adok, hogy még a hetvenhetedik unokád is hatlovas hintón járhat.

Jó sokáig egy szó nem sok, annyit sem szólt a juhász legényke, hallgatott, tünődött, jobbra-balra forgatta a gondolatját, vajjon mit csináljon: ellopja-e a harangot, vagy ne lopja el? S addig forgatta erre-arra, jobbra-balra, hogy végre is hamis útra fordult a gondolatja s mondá, amint következik:

- Hát jó, hétsinges szakállu törpe, ellopom neked a harangot.

Csakugyan még az éjjel ellopta a pásztorlegényke, a tó partjára vitte, ott átadta a törpének. Elébb azomban a törpe megmutatta neki a fát, amelyiknek a tövében hevert a zsák telistele arannyal, ezüsttel.

Hát, a hétsinges szakállu törpe eltünt a haranggal, a pásztor legényke pedig nagyokat nyögve, vállára emelte nagy nehezen a zsákot, elindult a szállása felé, de, haj! alig lépett egyet, le-süppedt a földbe térdig. Még egyet lépett, lesüppedt derékig. Harmadikat lépett, mellig süppedt le. De azt emberi szó nem tudja kimondani, hogy megijedt a juhász legényke! Ledobta a válláról a zsákot, vergődött a süppedékben, kézzel-lábbal kapaszkodott, nagy nehezen kimászott, aztán visszatámolygott a szállására, ott lefeküdt a tűz mellé, de nem jött a szemére álom. Hétszer is kirázta a hideg egymásután s nem hagyta aludni a lelkiismeret!

No, elmult az éjszaka, úgy, ahogy, elmult, felragyogott Isten áldott napja, fölkelt a kápol-nában a barát, megy a toronyba, hogy meghuzza a harangot, s hát, volt harang, nincs harang, eltünt nyomtalan! Jaj, szegény barát, könnybe borult a szeme, sirt, mint a gyermek, nem tudta, mit kezdjen, merre menjen. A kápolna környékén nem is lakott senki más, egyedül a juhász legényke, ő hozzá ment nagy bánatában s mondta:

- Oh, jaj, juhász legényke, hallgass csak ide, mi történt. Volt szépen szóló harang, nincs szépen szóló harang. Ellopta valaki. Vajjon ki lophatta el? Nem láttál erre felé járni valakit?

- Nem láttam én senki lelket, szent atyám, - mondta a legényke, de a szemét lesütötte, nem mert a barát szemébe nézni...

Keresték a harangot az emberek mindenfelé, tűvé tették az egész vidéket s bizony nem találták. Végül is mit tehettek, más harangot vettek. De ennek a harangnak süketes volt a hangja s valahányszor meghúzta a barát, a tündérek feljöttek a tó színére, csúf szavakat kiabáltak a barát felé, még egy csúfolódó nótát is elénekeltek. Mind ezt a nótát énekelték:

Gingalló, Szentajtó,
Főzz kását! Nincsen só.
Ha nincs só, kérj mástól.
De nem ád!
Ha nem ád, vágd pofon,
Gingalló, gingalló!

Igy csúfolódtak szegény baráttal minden nap s nem tudta, hová legyen el szegény feje, hallgatnia kellett a csúfolódást. De bezzeg a szegény juhász legénykének sem volt nyugodalma: bántotta szörnyen a lelkiismeret. Azt határozta magában, hogy visszaszerzi a harangot, ha belehal is. Egy este aztán, olyan időtájban, amikor a tündérek fel szoktak jönni a tó szinére, a tó partjára terelte a nyáját, a berbécseket a szarvuknál fogva egymáshoz kötözte, s mondá, amint következik:

- Halljátok, berbécsek! Amikor azt mondom: Oh, Mária, Jézus neve! - a farkatokba belekapaszkodom, ti meg, ahogy csak tudtok, huzzatok engem.

Azzal leült a tó partjára, lábát a vízbe eresztette, szemét a sötétségbe meresztette s úgy várta, várta a tündérek királynéját.

No, ha várta, nem várta hiába. Egyszerre csak felbukkant a tó közepén a királyné gyönyörü szép, aranyhajas feje s hivta, hivta, édes szavakkal csalogatta a legénykét:

- Jer ide, jer ide, szép juhász legényke, leviszlek tégedet arany palotámba, te leszel majd ottan tündérek királya.

- Nem megyek, nem megyek, szép tündér királyné, elébb te jöjj ide.

S hát csakugyan a tündér királyné szépen kiuszott a tó partjára, nyujtotta ki a kezét a juhász legénykének, huzta maga felé. Hej, Istenem, Teremtőm, vajjon mi lesz ebből? Ebből bizony az lett, hogy a tündér királyné erősebb volt s berántotta a tóba a juhász legénykét. Ekkor a legényke nagyot kiáltott: Oh, Mária, Jézus neve! Egyik kezével a berbécsek farkába kapaszkodott, másik kezével megfogta a tündér királyné kezét. A berbécsek nekihuzakodtak s a legényt is, a tündérkirálynét is kirántották a tó partjára.

Hej, megijedt szörnyen a tündérkirályné: mi lesz most vele! Könyörgött a legénynek:

- Bocsáss el, bocsáss el, te szép juhász legény!

- Bizony, nem bocsátlak, - szólt a juhász legény, - kápolna harangját míg vissza nem adod!

- Csak azt ne kivánd, - mondta a királyné - adok neked aranyat, ezüstöt, sokkal többet, mint amennyit adtam.

- Nem kell nekem sem aranyad, sem ezüstöd, kell nekem az én lelki üdvösségem.

Mit tehetett a tündérkirályné, lekiáltott a tó fenekére:

- Hallod-e, te hétsinges szakállu törpe, hozd fel nyomban a kápolna harangját.

Abban a pillanatban már a tó szinén fel is bukkant a hétsinges törpe a haranggal, kiuszott a tó partjára, odaadta a harangot a juhász legénynek, az meg eleresztette a tündérkirályné kezét s lelkendezve szaladt a haranggal a kápolnába:

- Ihol, szent atyám, a szépen szóló harang!

Amikor a csillagok éjfélt mutattak, a barát meghuzta a szépen szóló harangot, zengett-zugott az erdő a harang szavától, a tündérek pedig, amikor meghallották a szépen szóló harang szavát, éktelen sirás és jajgatással eltüntek a tóból, hová, merre, azt egyedül a jó Isten tudja...

Maros és Olt.

Csikmegyében, Balánbánya fölött, magas sziklás hegy mered az ég felé: Tarkő ennek a neve. Egy Tarkő nevü tündérasszonyról kapta a nevét ez a hegy, mert ennek a tetején volt egy arany palota, abban lakott a szépséges szép Tarkő nevü tündér. Gyönyörü két lánya volt ennek a Tarkőnek: Maros a neve az egyiknek, Olt a neve a másiknak. De Tarkő mégsem volt boldog: reggeltől estig ott ült nagy búsan a palota ablakában, nézett, nézett messze, messze, kelet felé, folyt a könny szép szeméből, szállt a sóhajtás ajakáról. Mindene volt, aranya, ezüstje, gyémántja, mégsem volt boldog. Nem volt igazi öröme a leányaiban, mert azok szüntelen civakodtak egymással. Marost, aki csendesebb természetü volt, igen bántotta, hogy Olt, a kisebbik, aki heves vérü, lobbanó természet volt, mindenben különbnek vélte magát a nénjénél. Nagy volt emiatt Tarkő szivének a szomorusága, de még nagyobb volt a szomorusága amiatt, hogy az urát, aki hatalmas nagy úr volt a tündérek között, olyan hatalmas nagy úr, hogy a királlyal egyenlőnek tartotta magát, a király száműzte az országából, mert egyszer fel is lázadt ellene.

Azt mondta a tündérek királya:

- Azzal büntetlek meg, hogy soha többet ne lásd a feleségedet. Kellett az én országom, hát legyen a te országod a tenger. A feleséged azonban itt marad. Itt maradnak a gyermekeid is. Soha többé nem fogod látni őket.

A Fekete-tenger mellett huzódott meg Tarkőnek az ura, onnét sóhajtozott a felesége s a gyermekei után, akik még egészen kicsinyek voltak, amikor száműzte őt a király. Olyan kicsike volt mind a két gyermek, hogy már egészen meg is feledkeztek az apjukról. Nem tudták elgondolni, mi bántja édes anyjuk szivét.

Egyszer aztán Maros megkérdezte édesanyját:

- Mondjad, édesanyám, miért vagy oly szomoru? Miért, hogy sirás, sóhajtozás éjjeled, nappalod?

- Hogy miért sirok, sóhajtozok szüntelen? Sirok, sóhajtozok, mert ti nem szeretitek egymást úgy, amint testvérekhez illenék. És sirok, sóhajtozok, mert édesapátokat száműzte a király, nem fogom látni soha többet s nem látjátok ti sem.

- Hol van az édesapánk? - kérdezték egyszerre a leányok.

- Oh, jaj, - sóhajtott Tarkő, - a ti édesapátok messze, messze a Fekete-tenger mellett. Ott van az ő országa. Sem ő nem jöhet vissza onnét többet, sem nekem nem szabad odamennem.

- S mi nekünk sem szabad? - kérdezték a leányok.

- Hogyne volna szabad! Ha igazi testvérekként egyetértenétek, egyesült erővel elmehetnétek. Folyóvízzé változtatnálak titeket. Egyesült erővel áttörnétek a hegyeken, sziklákon, erdőkön, de mehetnétek virágos réteken is egy kis kerülővel s ha itt-ott sziklára, hegyre találnátok, áttörnétek rajtuk, ha szavamat megfogadnátok. Nos, akarjátok-e, hogy folyóvízzé változtassalak?

- Akarjuk, akarjuk, hogyne akarnók! - kiáltották a leányok lelkesen.

- Hát, akkor csak várjatok, mindjárt hozom az aranyvesszőmet, azzal csak megsuhintlak s folyóvízzé változtok abban a pillanatban.

Azalatt, amig Tarkő az aranyvesszőért ment, hirtelen-váratlan a lobbanó vérü Olt azt mondja Marosnak:

- Mit gondolsz, Maros, kinek a nevével utazunk?

- Kinek a nevével? - csodálkozott Maros. - Hát ki az idősebb köztünk? Természetes, hogy az én nevemmel utazunk.

- Ohó, - mondta Olt - hiszen igaz, hogy te vagy az idősebb, de én vagyok ám a serényebb. Világos, hogy én járnék mindenütt elől, én törném az utat, te meg szép lassan csak folydogálnál utánam. Hiába vagy idősebb, nem utazom a neveddel!

- Hiába vagy serényebb, én sem a tieddel!

- Bizony, ha nem külön-külön utazunk. Törődöm is én a hegyekkel, sziklákkal, egyenest neki vágok, keresztül törtetek rajtuk s megmutatom, hogy hamarabb látom az édesapámat, mint te!

- Hát, csak rajta, - mondta Maros - én szépen, csendesen a kerülő utakon járok, úgy, amint az édesanyám parancsolta.

Abban a pillanatban lépett be Tarkő az aranyvesszővel. Hosszan, sokáig ölelte, csókolta a leányokat, aztán rájuk suhintott az aranyvesszővel. Egyszeribe kis patakocskává változtak mindketten és elindultak, de nem együtt, hanem ketten kétfelé.

- Hát, nem együtt indultok? - jajdult fel kétségbeesetten Tarkő. - Oh, jaj nekem, de jaj nektek is, ha vissza nem fordultok. Vissza, vissza, forduljatok vissza!

De sem Maros, sem Olt nem hallotta, vagy nem akarta hallani az anyja szavát. Olt sebesen szaladt előre, lassan, csendesen, de másfelé haladt Maros s ahogy tovább haladtak, mind a ketten nőttek, növekedtek, folyókká dagadtak. Hej, ha láttátok volna, hogy rontott, vágtatott előre Olt! Hogy tört, zuzott mindent, amit útjában talált, sodorta maga előtt a fákat, a sziklákat! De amikor a verestoronyi szorosig ért, úgy elfáradt, úgy kimerült, hogy alig-alig folydogált előbbre. Meg-megállott, aztán tovább vánszorgott, majd ismét megállott és sirt keservesen:

- Oh, jaj nekem, óh, jaj nekem! Miért nem hallgattam az édesanyám szavára! Itt kell elpusztuljak egyedül, nyomorultan, elhagyottan.

Hát, hallgassatok ide, amint így sirt, kesergett magában, egyszerre csak nagy zúgást, búgást, harsogást hall s im, látja, mint közeledik felé lassan, méltóságosan egy nagy-nagy folyó. S feléje csendül Marosnak a szelid, hivó hangja:

- Jer, Olt, jer! Engem magába fogadott a Duna, elvisz az édesapámhoz. Jer, oh, jer, elvisz téged is.

Hej, de megörült Olt! Elfeledte a fáradtságát, odaszaladt a Duna keblére s bezzeg, most nem haragudott Marosra, ölelte, csókolta. Egymást átölelve látták meg az édesapjukat, aki ott állt nagy búsan a Fekete-tenger partján, éppen azon a helyen, ahol a Duna a tengerbe szakad.

- Apám, édesapám! Nézz reánk, itt vannak a leányaid, Maros és Olt!

De ennél többet nem is szólhattak, elmerültek a tengerbe s eltüntek benne nyomtalan.

Réka királyné sírja.

Attila, a húnok nagy királya, csaták után rendszerint a Rika erdejében pihent meg. Ott volt a Hegyestetőn hatalmas nagy vára. Ott lakott a felesége is, Réka királynő és három szép dali fia. Történt egyszer, hogy a királyné befogatott hat tüzes csikót a hintajába s szélnél sebesebben hajtatott át a Rika erdején. Amikor a Bikás hegyen vágtattak ki a csikók, hirtelen-váratlan egy megvadult bika száguldott szembe velük. A paripák megriadtak, félreugrottak, a hintó felfordult, Réka királyné beleesett a Rika patakjába s ott halt meg szörnyü halálnak halálával.

Hej, nagy bánat borult Attila király udvarára! Nagy bánat az egész országra. Felkerekedtek a népek mindenfelől, jöttek a nagy királyné temetésére, hogy lássák még egyszer. Három napig volt kiterítve a királyné, a negyedik napon volt a temetés, de a gyászoló gyülekezetnek el kellett távolodnia Rika erdejéből, nem volt szabad látniok, hogy hová temetik Réka királynét.

Hármas koporsóba zárták Réka királyné holttestét: szinarany volt a belső, ezüst a középső, vas a külső. Aztán négy rabszolga a vállára vette a koporsót, a várból levitte Rika patak partjára, ott egy feneketlen mély gödörbe eresztették le a koporsót s ráhengerítettek egy nagy mészkövet. Attila a temetést a várból nézte végig s szeme láttára ereszkedett kardjába mind a négy rabszolga. Rajta kivül senki más tanuja nem maradt annak, hová temették a királynét.

Az a nagy kő, amely alá a királynét temették, még most is ott hever a Rika partján. Senki lélek nem háborítja a királyné nyugodalmát.

Andorás vitéz.

Szent István koronázó ünnepére a világ minden tájékáról összesereglettek a legvitézebb daliák, hogy összemérjék erejüket, ügyességüket. Hadd lássák az ünneplő népek, melyik országnak a fia a legvitézebb a vitézek között. A rengeteg sok vitéz között egy tünt ki különösen, mert ez egymásután döntötte porba a vitézeket. Hogy miféle nemzetségbeli volt ez a vitéz, senki sem tudta, de látta a király, hogy nem magyar s erősen búsult, hogy a magyar vitézeket megszégyeníti egy idegen vitéz. Már egy vitéz sem akadt, aki ezzel a vitézzel kiálljon, sem idegen, sem magyar, akkor állított be a palota udvarára egy deli szép legény, akinek azomban sem kard, sem buzogány nem volt a kezében, nem is lóháton jött, csak úgy gyalogszerrel.

- Felséges királyom, - szólt a legény, - adj nekem kardot, hadd verekszem meg ezzel a vitézzel, aki így megcsúfolta a magyar vitézeket.

Hát, adott a király, hogyne adott volna, nagy örömében még azt sem kérdezte, honnét, merről jött, de sejtette a gúnyájáról, hogy hún ivadék.

No, kiáll a két vitéz, mindjárt össze is csapnak keményen, reggeltől délig szakadatlan vívnak, de úgy, hogy a föld is rengett alattuk. Meg sem pihentek délben, folytatták a viadalt estig, akkor aztán egyszerre csak földre döndült az idegen vitéz. Hej, nagy volt a magyarok öröme! Hát még a királyé! Az örült csak igazán.

- Mi a neved, fiam? - kérdezte a király.

- Andorás a nevem, felséges királyom, - felelt a vitéz.

- Bizony, ha Andorás, legyen ezután Erős Andorás a neved s mert látom gúnyádról, hogy székely vagy, te leszel ezután a székelyek vezére.

Nagy lett a hire Andorás vitéznek, sok-sok csatában verte meg az ellenséget s kapott is a királytól sok-sok várat, rengeteg földet. Andorás nemzetsége nem halt ki, él az ma is, de most nem Andorás, hanem Andrássy a nevük.

Firtos és Tartod.

A világ teremtése után, amikor a föld szinéről lefolydogált a tenger vize, a fellegek közül egy gyönyörűszép tündérkisasszony szállott le Firtos hegy tetejére. Vele szállt le sok-sok tündér-leány s ott mindjárt el is határozták, hogy várat építenek. A tündér királykisasszonynak Firtos volt a neve. De volt még egy leány testvére, Tartod nevü, aki igen-igen gonosz teremtés volt: irigykedett Firtosra, merthogy Firtos sokkal szebb volt, mint ő.

Alig kezdtek a vár-építésbe, mondta Tartod:

- Hiába fáradtok, én még ma éjfélig sokkal szebb várat építek, mint ti. Még pedig a te várad fundamentum kövére építem a várat, akár tetszik neked, Firtos, akár nem.

Nevetett Firtos ezen a beszéden, nevettek a tündérek is és aztán serényen munkának láttak. Tartod pedig hazament a Tartod nevü hegyre, onnan nézte a tündérek munkáját s csak azt várta, hogy elkészüljenek, nosza, átrepült tündéreivel a Firtos hegyre, kifeszítették a vár fundamentumkövét, nagy hirtelen kifurták, vasrudra huzták s úgy repültek vele Tartod hegye felé. Ám, amikor éppen Korond fölé érkeztek, a kakasok éjfélt kukorékoltak s ebben a pillanatban a vasrud ketté törött, a kő leesett Korond vizébe. Most is ott van a lyukas kő. Amikor a kő leesett, összeomlott Tartod vára is. Hire-pora sem maradt.

A várépítő, meg a forrásfakasztó tündér.

Sok ezer esztendővel ezelőtt két tündér lakott a Tartod nevü hegyen. Ez a két tündér örökösen versengett egymással s különösen azon versengettek, hogy melyik szebb a kettő közül. Hát, bizony nehéz lett volna ezt eldönteni, mert mind a kettő egyformán szép volt. Azt mondta egyszer az egyik tündér:

- Ha már nem tudunk megegyezni abban, hogy melyik szebb kettőnk közül, próbáljuk meg, melyik végez szebb munkát. Az legyen aztán a szebb is.

Nosza, az egyik tündér gyönyörü szép várat épített a Tartod hegy tetejére. Kőből, meg vasból építette, de sem a kő, sem a vas nem látszott, úgy elborította arannyal, ezüsttel, gyémánttal. Csak ablak kilencszáz volt rajta s szüntelenül forgott a sarkán. A másik tündér nem épített várat, hanem forrást fakasztott a hegy tövében, még pedig mindenféle betegséget gyógyító forrást. Amikor éppen mind a kettő kész volt a maga munkájával, akkor ért oda egy öreg ember, s bezzeg mindjárt közrefogták s kérték, hogy mondjon ítéletet: szebb munkát melyik végzett.

- Ugy-e, az én váram a szebbik? - sürgette a várépítő tündér.

A vándor azomban nem is válaszolt, mert majd elepedt a szomjúságtól. Lehajolt a forráshoz, ivott belőle, s im, egyszerre eltünt a szomjúsága, vége volt a fáradságának, úgy felüdült, hogy egészen fiatalnak érezte magát.

- Hát bizony, - mondta a vándor - ez a forrás a szebbik, mert ez a hasznosabb.

Hej, szörnyü haragra lobbant a tündér! Egyszeribe kiszedte a vár alapköveit s abban a pillanatban összeomlott a vár, hire, pora sem maradt, ám, megmaradt a forrás a hegy tövében, s a szomjas emberek ma is áldva-áldják azt a tündért, aki a forrást fakasztá.

Rapsóné útja.

Ennek előtte sok száz esztendővel élt Udvarhelyszéken egy gyönyörüséges szép asszony: Rapsóné volt a neve. Nemcsak szép, de gazdag is volt Rapsóné, olyan gazdag, hogy maga sem tudta, mije van. Volt neki egy gyönyörü szép vára is Parajd és Szováta között. Ma is megvan ennek a romladéka s Rapsóné vára a neve.

Ez a Rapsóné, amilyen szép és gazdag volt, olyan vallásos is volt s minden áldott vasárnap reggelén Kolozsvárra hajtatott misézni. De bizony messze van Kolozsvár Udvarhelyszéktől s hiába vágtatott a hat paripa szélnél sebesebben (mert mindig hat paripát fogatott hintajába), gyakran elkésett a rossz út miatt a miséről. Többek közt egyszer el is akadt a hintaja a sárban s Rapsóné szörnyü mérgesen kiáltott fel:

- Ördögnek való út ez, de nem is járok többé rajta!

Abban a szempillantásban, honnét, honnét nem, a hintó mellé ugrott egy ördög s mondta Rapsónénak:

- Hivtál, itt vagyok!

- Hivott az ördög! - szólt mérgesen Rapsóné. - Mit akarsz tőlem?

- Nem akarok én tőled semmit, csak hallottam, hogy mérgelődöl a rossz útra s gondoltam, jó utat csinálok helyette. Mondjad, mit adsz, ha megjavítom az utat egész Kolozsvárig?

- Adok bármennyit, - mondá Rapsóné - csak jó utat csinálj.

- Jól van, mondá az ördög, - megcsinálom az utat, két hegy aranyért s egy völgy ezüstért.

Szót se szólt Rapsóné, szó nélkül kezet csapott az ördöggel, ez meg még azon az éjszakán simára igazította az utat s nyomban reggel ment is Rapsónéhoz, kérte a két hegy aranyat s az egy völgy ezüstöt.

- Csak várj egy kicsit, hozom mindjárt. - Azzal bement a belső szobába, kincses ládájából kivett két arany és egy ezüst pénzt, aztán visszament a szobába, s az ördög szemeláttára az aranyat rátette a két emlőjére, az ezüstöt meg a két emlője közé.

- Ihol, - mondta Rapsóné - a két hegy arany s a völgy ezüst, - s kacagott egész lelkéből, hogy csakugy csengett belé a vár.

- No, még így nem csúfoltak meg, - mondta az ördög szörnyü haraggal, de várj csak Rapsóné, mert megfizetek én neked ezért!

Kiszaladt a várból, ott egyet nagyot füttyentett, a füttyentésre ahány ördög csak volt a pokolban, mind felszaladt s egy szempillantás alatt végesvégig elrontották a szép utat.

Bálványos vár.

Tündérek építették Bálványos várát, réges-régen, olyan régen, amikor még a kövek meg sem voltak keményedve s a tündérek mind óriások voltak, olyan magasak, hogy egy lépéssel átallépték egész Háromszéket s ha jó kedvük kerekedett, felszedték kötényükbe a szántó-vető embereket ökröstől, ekéstől s úgy játszadoztak velük. Magas hegy tetejére építették Bálványos várát, de nem hordották fel a völgyből a hegy tetejére a követ, hanem egy tündér fent állott a hegy tetején, egy meg a hegy aljában s úgy adogatta fel a köveket. Reggel kezdték az építést s este már kész is volt a vár.

No, éppen jókor készült el ez a vár, mert akkor vágtatott arra felé egy daliás ifjú s utána egy nagy sereg katona.

- Hová nyargalsz, fiam? - szólították meg a tündérek az ifjat - talán bizony kergetnek, hogy úgy szaladsz?

- Nem kerget engem senki, de sem nekem, sem a népemnek nincs maradásunk a faluban. A vérünkből való vér támadott ellenünk, nem nézhetik, hogy a napot, a holdat s a csillagokat imádjuk. Erőnek erejével át akarnak téríteni az új hitre.

Megszólalt akkor a tündérek királynője s mondá:

- Ugy? Erőnek erejével akarnak téríteni az új hitre? Mondd csak, ki vagy te?

- Apor a nevem, első voltam mindig, de most utolsó lettem. Volt szép palotám Torján, aranyam, ezüstöm, mindenféle kincsem, ott hagytam mindent, most már semmim sincsen.

- Oh, szegény fiú, - sajnálkozott a tündér - no, de ne búsulj. Nézz fel a hegy tetejére, látod ezt a várat? Éppen ma építettük, csakúgy játékból. Jer fel a népeddel, ne félj, amig pogány hiten maradtok, ember ezt a várat be nem veszi, békén imádhatjátok a napot, a holdat, a csillagokat.

Ahogy ezt mondta a tündérkirályné, mind a tündérek eltüntek nyomtalanul. Apor vitéz pedig az embereivel felment a várba s ott mindjárt elhelyezkedtek. Hát, itt csakugyan nem félhettek senki emberfiától. Magas hegyen állt a vár s tornyából láthatták Háromszéket, Csikszéket, Erdővidéket, itt ugyan az ellenség nem lephette meg. Számtalanszor próbált szerencsét az ellenség, de hiába mindannyiszor. A hegy aljáig eljöhettek, de amint nekiindultak a hegynek, egyszeribe vége volt az erejüknek, nem tudtak feljutni a várig, úgy megvarázsolták a tündérek.

Telt, mult az idő, esztendőre esztendő borult, Apor vitéz megöregedett, meg is halt már réges-régen, de a fiai is megmaradtak a pogány hiten, s a keresztény hitre tért magyarok hiába próbálták meg elfoglalni a várat, mert a tündérek mindig megvédték. Annak az Apornak, aki elsőnek lakta Bálványos várát, három fia maradt. Ez a három fiú ki sem mozdult az erdőből, amig az apjuk élt. Szüntelen az erdőben bolyongtak, vadásztak, egyszer azomban az apjuk halála után, az egyik Apor fiú üzőbe vett egy vadat s ennek a nyomán betévedt Torjára. Most először látott falut a fiú s szeme-szája elállt a csudálkozástól, amint szép sorjába látta a fehérre meszelt házakat. Hát még, amikor meglátott egy gyönyörüséges szép leányt, aki ott ült egyik háznak az ablakában s aranyhimet varrt ottan! Hej, nagyot dobbant a fiu szive! Nem sokat gondolkozott, bement a házba, köszönt illendőképpen. Csudálkozva nézett a leány az ifjúra, egy kicsit meg is rettent, úgy kérdezte:

- Ki vagy te, mi vagy te, honnan jöttél?

- Oh, szép leány, - felelt az ifjú - meg ne ijedj nevem hallatára, Apor az én nevem.

- Bizony, ha Apor a te neved, - mondá szomoruan a leány, fuss innét, ha kedves az életed. Az én anyám Mike Andrásné s egy pillanatig sem tür meg pogányt a házában. Oh, jajj, már jön is!

Mikéné, amint ránézett az ifjúra, azonnal megismerte az arcáról, hogy Apor-ivadék s szörnyü haraggal kiáltott rá:

- Mit keresel itt, te pogány fattyu? Látom az arcodról, hogy Apor-ivadék vagy!

- Az vagyok, az vagyok, nem tagadom, kedves nénémasszony, rám ne haragudjon, adja nekem a leányát s esküszöm, hogy a tenyeremen hordom.

- Az én lányomat hordod a tenyereden, de Krisztustagadó? Soha, soha, ha nem térsz a mi hitünkre!

- Oh, édes nénémasszony, csak ezt ne kivánja, kivánjon akármit.

- Nem, nem, nem kivánok én semmi egyebet. Értetted-e?

- Hallgassa meg a szómat, lelkem nénémasszony! Adja nekem a leányát és én megölöm az ikafalvi emberölő sárkányt.

- Bánom is én, ölöd, nem ölöd. Térj a hitünkre.

- Ha nem elég az ikafalvi sárkány, megölöm az emberölő ojtozi óriást.

- Bánom is én, - mondta Mikéné. - Térj a hitünkre, anélkül nem adom a lányomat.

Többet nem szólt az ifjú, nagy búsan elbúcsuzott s amint ment, mendegélt hazafelé, gondolta magában: hiszen, várj csak Mikéné, ha szép szerével nem adod a lányodat, elviszem erővel.

Otthon elmondta a bátyjainak, hogy mi történt vele, s nyomban azt határozták, hogy vasárnap reggel, amikor a leány jön ki a templomból, elrabolják.

Nosza, lóra pattant mind a három vasárnap reggel s amikor a nép bement a templomba, szép lassan odaléptettek a templom mellé, ott meghuzódtak a templom ajtaja mögé s ahogy kilépett a szép Mike Ilona, az ifjabbik Apor felkapta nyergébe, elvágtatott vele szélsebesen, a bátyjai pedig utána s vágtatás közben verték vissza a népet, amely üldözőbe vette őket. De hiszen Mikéné is szaladt haza nyomban, lóra pattant maga is, lóra az emberei is, szélnél sebesebben vágtattak fel a Bálványos patakon. Ahogy megérkeztek a Bálványos vár alá, felkiáltott:

- Add vissza a leányomat, te Krisztustagadó!

- Vegye vissza, ha tudja!

- Lerombolom a váradat, te Krisztustagadó!

- Nosza, rajta, rombolja, - biztatta Apor.

Visszavágtatott Mikéné az embereivel a faluba, nagy sereget gyűjtött Háromszéken, azzal ment Bálványos vár alá, de hiába, amint nekiindultak a hegynek, erőtlenül estek össze a vitézek. Szégyenkezve kullogtak el a vár alól.

Hát szép Mike Ilona mit csinált ezalatt? Éjjel-nappal sirt szegény, s szomoru volt bizony Apor is. Kérdezte, faggatta szüntelen:

- Hát csakugyan nem szeretsz?

- Szeretlek, szeretlek, - mondá a leány - de térj a hitünkre.

Mondá Apor:

- Nem tehetem, megesküdtem az édesapámnak, hogy pogány hiten maradok. De esküszöm neked, ha gyermekkel áld meg az én Istenem, azt megkereszteltetem.

- Hiszen, csak ez kellett Mike Ilonának, mindjárt küldte kis inasát Torjára az édesanyjához s üzente, hogy szünjön a haragja, mert lám, azt igérte az ura, hogy megkereszteltetni, ha Isten gyermekkel áldja meg.

Megszünt ezzel a haragja Mikénének, de bezzeg szörnyü haragra lobbantak a tündérek. Tündéreknek szörnyü haragjára megrendült a föld, egyszerre csak hajladozni kezdett a vár tornya. Hajlott jobbra, hajlott balra, ledöndült a földre. Tovább rengett a föld s egyszerre csak bedöndült a vár kapuja, aztán omladozni kezdtek a falak, sorba dültek be egymásután. Rémülten, eszük nélkül szaladtak szét a várbeli népek, de Ilona nem rettent meg, az urának a kezét megfogta s mondá neki:

- Ne félj, édes uram, térdepelj le s imádkozzál velem. Oh, édes Jézusom, ne hagyj el! - imádkozott Ilona.

- Oh, édes Jézusom, ne hagyj el, - mondta utána az ura.

S imé megszünt égnek, földnek rengése s bár összedült a vár, csupán egy fal maradt meg (ez a fal még most is látható), nem történt semmi bajuk. Szépen visszamentek mind Torjára az Apor fiúk s még aznap megkeresztelkedének.

Csicser vitéz.

Székelyudvarhely határán, átalellenben a hires Budvárával, van egy magas hegy: Csicser a neve. Ennek a hegynek a tetején is vár állott régesrégen, abban az időben, amikor Budvárában a rabonbánok székeltek. Messzire el lehetett látni Csicsér várából: ide látszott Kadics vára; a zetalaki Zeta vára; ide látszottak a bágyi és a galambfalvi várak; innét vették észre először, ha ellenség közeledett a Székelyföldre; innét adtak jelt a többi váraknak nagy tüzekkel, hogy jön az ellenség.

Az időben, amikor Budavárán rabonbán székelt, Csicser várában egy Csicser nevü ifjú vitéz lakott, aki megszerette a rabonbán szépséges leányát s amikor csak szerét ejthette, átlovagolt Budvárába. Szerette a leány is Csicsert, de amikor a büszke rabonbán ezt észrevette, megtiltotta Csicsernek a látogatást. Kicsinylette Csicsert. Fejedelmi vérből való ifjúnak szánta ő a leányát. Szegény Csicser, többet nem mehetett át, otthon sóhajtozott a szép leány után, de hiába volt az apai tilalom, mindig beszélgettek egymással: nyílvesszőjükön küldözgették át egymásnak szomoru, kesergő leveleiket.

Igy telt, mult az idő, esztendő esztendőre borult, mignem egyszer ellenséges népek törtek be a székelyek földjére. Csicser vette észre először az ellenség közeledését. Látta, mint lepi el lassanként a Nagy-Küküllő vidékét. Nosza, mindjárt meggyújtatta a nagy máglyákat s az ég felé csapkodó hatalmas lángok mindenfelé hirül adták a közelgő veszedelmet. Egyszerre mozdult meg minden várnak fegyverfogható népe, egy táborba verődtek, úgy indultak a rabonbán vezetésével az ellenség elé. Mondanom se kell, hogy ott volt Csicser is, vezette a maga kis seregét. Alig csapott össze a székely sereg az ellenséggel, a rabonbánt körülfogták, s ha nincs ott Csicser, aki széles, görbe kardjával utat vágott magának s a legnagyobb veszedelemben ért a rabonbán mellé, bizony felkoncolják a rabonbánt. Csicser nemcsak megmentette a rabonbán életét, de élére állt az egész seregnek s úgy szétverte az ellenséget, hogy hire-pora sem maradt. Nagy diadallal vonult vissza a sereg Budvárába, de még fel sem értek a várba, mondta a rabonbán Csicsernek:

- Az életemet megmentetted, Csicser, kivánj tőlem akármit, teljesítem a kivánságodat.

Mondá Csicser:

- Nem kivánok én semmi egyebet, add nekem a leányodat.

Mondjam, ne mondjam, ha nem mondom, úgy is tudjátok: a rabonbán nem másolta meg a szavát: még az nap megvolt a lakodalom s hét álló hétig nem is volt vége annak.

A tordai hasadék.

Elmondom nektek a tordai hasadék történetét. Rövid, igen rövid ennek a története.

Világhires Szent László királlyal csak egyetlen egyszer történt meg, hogy az ellenség elől megfutamodni kényszerült. Meg kellett futamodnia, mert azon vette észre magát, hogy egyedül van. Még egy pillanat, körülfogja az ellenség s mit ér a nagy vitézség, egy ember, mégis csak egy ember, nem birhat le százakat egymaga. Megsarkantyuzta hát Szög paripáját, szélnél sebesebben vágtatott a tordai hegyeknek. De a kunok (mert azokkal hadakozott abban az időben Szent László) szüntelen nyomában voltak a királynak, s már-már úgy volt, hogy elejébe kerekednek, körülfogják.

- Oh, Uram Jézus, segélj, - fohászkodott fel László s szemét égre emelte.

S im, halljatok csodát, abban a pillanatban ketté hasadt a tordai hegy, széles, mély hasadék tátongott László mögött. A kunok rémülten néztek bele a hasadékba. Aztán jobbra-balra tekintgettek, hol kerülhetnének elébe Szent Lászlónak, de a hasadék nemcsak széles, de hosszu is volt. Messze járt már akkorra Szent László, amikorra a kunok a hasadékot megkerülhették volna. Nem is kellett vágtatni a királynak, szép csendesen léptetett vissza az ő népéhez.

Filána.

Réges-régen, Szászváros vidékén egy ördög tanyázott, aki mindegyre beállitott valamelyik lányos házhoz szép, diszes gúnyában s megkérte a leánynak a kezét. Nem sokat törődött azzal, hogy adják-e a leány vagy nem. Ha nem adták, megfogta a leány kezét, felszállott vele a magas levegőégbe s elrepült vele, a jó Isten tudja, hová. Volt a vidéken egy Filána nevü szép román leány, olyan szép, hogy a napra lehetett nézni, de reá nem. Ennek a leánynak a vidék legszebb legénye volt a mátkája s már készültek is a lakodalomra, de sem éjjel, sem nappal nem volt nyugodalmuk, mert szüntelen attól rettegtek, hogy egyszerre csak beállít az ördög s elrabolja Filánát. A vőlegény nem is tágított Filána mellől, folytonosan őrizte, de ott leskelődött az ördög is a ház körül szüntelen s csak azt leste, hogy egyszer a legény kimenjen a házból, ha csak egy pillanatra is.

Hát ez meg is történt, s az ördög ragyogó fényes ruhában nyomban betoppant a házba s megkérte a leány kezét. Bezzeg, hogy nem adták a leányt, de törődött is ezzel az ördög! Megragadta a leány kezét, átkarolta, felszökött vele az ablakfájára s éppen fel akart vele szállani a levegőégbe, de abban a pillanatban belépett a legény, megragadta az ördög lábát, húzta visszafelé. Az ördög azomban erősebb volt a legénynél, felragadta a legényt is a leánnyal együtt, felszállt a levegőégbe. Szállt, szállt a legénnyel s a leánnyal az ördög, de most nem tudott egyenesen a pokolig repülni, meg kellett pihennie s leszállt a Sebes folyó partján egy kőszikla tetejére.

Hiszen, a legénynek sem kellett több. Megragadta az ördögöt teljes erejéből s birokra kelt vele, forgatták egymást jobbra-balra, csakúgy csurgott a verejték mind a kettőről. Egyszer aztán a legény felkapta az ördögöt, megkerengette s ledobta a Sebes folyó mellé. Az ördög azonnal talpra szökött, de abbéli nagy csudálkozásában, hogy emberfia erősebb lehet, mint ő, kővé merevedett. Még ma is ott áll keresztbe font kézzel a szikla tetején az ördög, s akik ott jártak, azt beszélik, hogy ma is látszik az ördögnek meg a legénynek a lába nyoma, amint ott küzsdölődtek.

Kendeffy Ilona.

A Hátszeg völgyében, magas hegy tetején tündökölt Kolc vára, messze földön a legszebb vár. Ebben lakott a tatárjárás idején egymagában Kendeffy Ilona, itt várta nagy sóhajtozással az apját, a testvéreit, jegybéli mátkáját, akik mind a tatárok ellen harcoltak. Várta, várta, de hiába várta, mert egyszer csak hirét hozták, hogy az apja elesett a csatában; aztán jött a másik szomoru hir: elestek a testvérei is. De a jegybéli mátkájáról semmi hir sem jött. Nem tudta szegény Ilona, elesett-e, vagy rabságba hurcolták a tatárok. Esztendő esztendőre borult, a tatárok már rég haza takarodtak, de Kendeffy Ilona mátkájáról még mindig nem jött semmi hir.

Egy este, amint a vár erkélyén üldögélt és sóhajtozott szegény, egyszerre csak ránehezedett az álmosság, elszenderült, aztán csudálatos álmot látott. Azt álmodta, hogy előtte áll a mátkája s mondá, amint következik:

- Szépséges, szép mátkám, ha azt akarod, hogy egymásé legyünk, annyi aranyad legyen, amennyi odáig ér, ahol én senyvedek szomoru rabságban.

- Istenem, Istenem - sóhajtott Ilona, amikor felébredt - milyen csudálatos álom ez az én álmom! Vajjon, mit jelenthet? Ha rabságban van, csak Tatárországban lehet, de kinek van annyi aranya, hogy innét Tatárországig érjen? Egész nap az álmán tünődött, aztán este megint kiült az erkélyre, onnét sóhajtozott Kelet felé. Addig sóhajtozott, hogy elnyomta az álom. Most meg azt álmodta, hogy megjelent egy angyal s az így szólott hozzája:

- Ne búsulj, Ilona, ne emészd magadat. Vedd elé a guzsalyadat, fonj éjjel-nappal s annyi aranyad lesz, hogy éppen Tatárországig ér el, ahol a te mátkád rabságban sinylődik.

- Oh, Istenem, Istenem, - sóhajtott Ilona, amikor felébredt - milyen csudálatos ez az álmom is! Hiszen, ha száz esztendeig élek s éjjel-nappal mindig fonok, akkor sem szerzek annyi aranyat, hogy az elérjen Tatárországig.

Igy gondolta, de azért mégis elővette guzsalyát, kiült az erkélyre, font éjjel, font nappal, alig volt pihenése. Szép csendesen pergett az orsó, s im, halljatok csudát, a fonál, amit eregetett, szinaranyá változott s ez a fonál szállott szép csendesen Kelet felé, tovább, tovább, egyenesen Tatárország felé, s egy hét sem telt belé, odaért a fonál nagy Tatárországba, a tömlöc ajtajához. Kinyilt az ajtó egyszeribe s egy este, amikor Ilona, mint rendesen, ott ült az erkélyen és fonogatott, egyszerre csak ott állt előtte jegybéli mátkája.

Zeta vára.

Udvarhelyvármegyében, Zetelaka határán, magas szikla tetején állt réges-régen Zeta vára. Ezt a várat egy Zeta nevü nagy úr akkor kezdte építtetni, amikor a magyarok egyrésze áttért a pogány hitről a keresztény hitre. Bent a faluban volt palotája Zeta úrnak, a várat azért építtette, azért költözött oda, hogy ne kényszeríthessék rá a keresztény hitre. Két leánya s egy fia volt Zetának. A leányok vele laktak a várban, a fiú már esztendők óta nem volt otthon, szerteszét kalandozott az országban. Alig volt vége egy harcnak, jött a másik, bizony nem igen térhetett haza a fiú. Egyszer aztán az a hir jött róla, hogy elesett a csatában. Zeta ekkor megsiratta a fiát, keservesen megsiratta. Aztán az a hir jött róla, hogy áttért az új hitre: akkor Zeta megátkozta, szörnyen megátkozta. Megtiltotta, hogy többet még a nevét is kiejtsék előtte. Hanem a fiú egyszer mégis csak hazajött, amikor nem is várták. Fehér paripán jött, szélsebesen vágtatott fel a várba, de az apja, amint meglátta, lekiáltott a várablakból:

- Vissza! Őseid hitét megtagadtad, nem vagy az én fiam!

Mondta a fiú szeliden:

- Oh, édes jó apám, ne üzz el, inkább térj át te is az új hitre. - Aztán a leánytestvéreihez szólt, akik az erkélyen ültek és ott aranyhimet varrtak.

- Térjetek át ti is, édes hugaim. Ugy-e áttértek?

A leányok azomban ridegen felelték:

- Mi megmaradunk az apánk hitén.

- Hallottad? - mennydörgött Zeta. - A hugaidnak sem kell a te hited. Takarodj a szemem elől!

Hej, Uram, Teremtőm, ebben a pillanatban megdördült az ég, megrendült a föld, összeomlott a sziklahegy, sziklaheggyel a vár is. Zetát is, a leányait is eltemette a szikla, csak a fiút nem temette el, mert ez még idejében leugratott a vár udvaráról.

Hát, eltemetődött Zeta, eltemetődött vele a tenger kincse is. Sok száz esztendő telt el azóta, de azt beszélik, hogy a vas ajtók, amelyek mögött Zeta kincse van, minden Szentgyörgy napjának éjjelén felnyilnak nehány pillanatra. Sok száz ember próbált itt szerencsét, de egy sem került vissza, mert valamennyi telhetetlen volt, mind el akarta hozni a kincset s a vasajtó rájuk csukódott: ott haltak meg szörnyü halálnak halálával.

Ennekelőtte úgy száz esztendővel, de lehet annak kétszáz esztendeje is, élt Zetalakán egy Botházi nevü ember, aki azt mondta:

- Ami másnak nem sikerült, majd sikerül nekem. Nem várom én meg, amig rám csukódik az ajtó, egy tarisznya arannyal is megelégszem én.

Hát csakugyan Szentgyörgy napjának éjjelén kicsapott a láng a vasajtón, szörnyü nagy dördüléssel kicsapódott az ajtó s nyomban besurrant Botházi. Szeme-szája elállt a csudálkozástól. Arannyal, ezüsttel, gyémánttal tele volt a pince s a tenger kincshalom mellett ott ült a két Zeta leány. Most is aranyhimet varrtak, mint sok-sok száz esztendővel azelőtt, amikor a vár összeomlott.

- Hát ti kik vagytok? - kérdezte Botházi.

Feleltek a leányok:

- Mi a Zeta leányai vagyunk. Hétszáz esztendeje ülünk itt s varrunk himet.

- Hétszáz esztendeje? - álmélkodott, hitetlenkedett Botházi. - Ugyanbizony meddig akartok még itt ülni?

- Mi bizony addig, amig a tehenek meleg tejet adnak s az asszonyok kendert fonnak.

- No, bizony ha addig, itt is ültök a világ végéig, - mondta Botházi - mert a tehenek ezután is meleg tejet adnak, s amig lesz egy székely asszony a világon, a kenderfonásnak nem lesz vége.

De hirtelen észbekapott Botházi, neki éppen elég volt a beszélgetésből, nekiesett az aranyhalomnak s egy szempillantás alatt telemerte a tarisznyáját.

- Ejnye, ejnye, bár még egy tarisznyát hoztam volna, - búsult Botházi - de bizony csak egyet hozott, mit tehetett egyebet, a kucsmáját is megtöltötte.

- Ejnye, ejnye, - mondta Botházi - bár még hoztam volna egy tarisznyát!

- Jó lesz sietned, mert itt ragadsz s itt pusztulsz el szörnyü halálnak halálával.

De Botházi nem állhatta meg, hogy a zsebeit is meg ne töltse arannyal, aztán esze nélkül szaladt kifelé, de éppen csak fél lábbal léphetett ki az ajtón, a másik lábát az ajtó odaütötte, tőből leszakította.

Gazdag ember lett Botházi, de bizony nem volt öröme a gazdagságában, mert lassanként szertefoszlott a gazdagság, nem maradt egyebe, csak a csúf neve. Sánta Botházinak csúfulta a falu népe. Azóta, hogy Botházinak ott maradt a féllába, senkisem próbált szerencsét s a Zeta leányok békén varrhatják tovább az arany himet...

Csala tornya.

Átalellenben a hires homoródalmási barlanggal emelkedik egy sugár-magas szikla, olyan sugár, mint egy torony. Ennek a sziklának Csala-tornya a neve.

Messze földön hires vitéz volt Csala. A tatárjárás idejében ő vezette a vargyasi népet a tatárok ellen. Egyszer azomban olyan nagy erővel támadtak a tatárok Vargyasra, hogy a népnek vissza kellett huzódnia az erdőbe, ottan is az almási barlangba. A tatárok nyomon követték a menekülő népet, megszállták a barlang vidékét s úgy várták, hogy majd az éhség kikergeti a barlangból őket.

Telt, mult az idő, bizony már fogyatékán volt az élelem, már-már azon gondolkoztak, hogy kimennek a barlangból s kényre-kegyre megadják magukat. De a tatároknak sem volt ám valami sok ennivalójuk. Mindent elraboltak az egész környéken s már messze földre kellett menniök élelemért. Észrevették ezt a vargyasiak, s egy vén leány, mit gondolt, mit nem, azt a kicsi lisztet, ami még megmaradt, hamuval összegyurta, nagy kenyeret sütött ebből, akkorát, mint egy taliga kerék, ezt a nagy kenyeret beleszurta egy hosszu rudba, kinyujtotta a barlang száján, a tatárok szemeláttára jó sokáig forgatta-kerengette. Bezzeg, hogy a tatárok azonnal felszedelőzködtek s eltakarodtak a barlang tájáról. Hej, lett erre nagy öröm! Felkészülődtek a vargyasiak is: még aznap haza akartak menni. Ám, Csala vitéz megállította népét a készülődésben.

- Várjatok, atyafiak, - mondá Csala vitéz - ravasz a tatár, ne higyjünk neki. Hadd látom, hogy csakugyan eltávolodtak-e?

Azzal kapta-fogta magát, kiment a barlangból, felmászott arra a magas sziklára, felállott a tetejére, úgy nézett végig az erdőn, még azon is túl. Látta az erdővidéki falvakat és sehol hirepora sem volt a tatároknak. Nagy örömében hirtelen megfordult a barlang felé, de csak annyit kiálthatott:

- Nincs már tatár, indulhatunk! - abban a pillanatban lefordult a szikla tetejéről s szörnyü halálnak halálával halt meg.

Nagy jajszóval, keserves sirással temették el Csala vitézt a vargyasiak s még ma is emlegetik a nevét s nem is felejtik el soha, mert a sziklát, melynek tetejéről leesett, Csala tornyának hivják ma is.

Tatár hídja.

A Rika erdejében is sokat tanyáztak a tatárok. Mindegyre meglátogatták a szegény vargyasi népet, mert Vargyas volt legközelebb a Rika erdejéhez. A vargyasiak, mint már elbeszéltem, rendszerint az almási barlangban huzódtak meg, a tatárok pedig, ha nagyobb magyar sereg közeledett Vargyas vidéke felé, a Rika erdejében huzódtak meg, mely abban az időben sürü rengeteg volt.

Csala vitéz halála után egy Marcel Gergely nevü székely ember lett a nép vezetője. Ez a Marcel Gergely azt mondta egyszer a népnek:

- Én már meguntam az örökös bujdokolást, egy életem, egy halálom, többet a faluból ki nem mozdulok.

A vargyasiak felbuzdultak Marcel beszédén s egy szivvel-lélekkel elhatározták, hogy többet nem menekülnek, bevárják a tatárokat a faluban.

Hiszen, alig határozták ezt el, már jött is a hire, hogy közelednek a tatárok. Nosza, talpra állt az egész falu népe, férfiak, asszonyok kapával, kaszával, vasvillával, fejszével, kinek mije volt, úgy várták a tatárokat. Hát csakugyan jöttek a tatárok, vezette Rabsán, a vezérük, fekete paripán. De a vargyasiak nem szaladtak meg, bátran mentek Marcel Gergely s a felesége után, mert a bátor asszony nem maradt el a férje mellől: együtt vezették s együtt lelkesítették a népet. Éppen a falu hidján ütközött össze a két csapat szörnyü nagy erővel. Ugy hullott a tatár a hidról a patakba, hogy egyszerre csak megakadt a viznek a folyása. De a vezérrel, Rabsánnal bizony nem birtak. Kard volt mind a két kezében s úgy vágott jobbra-balra, hogy nem tudtak közelébe jutni. Marcel Gergelynek is kard volt a kezében, de csak egy kard s nem ült lóháton, mint Rabsán, nagynehezen jutott közelébe Rabsánnak. De abban a pillanatban, amikor éppen kardját Rabsánra emelte, egy tatár keresztüldöfte a lándzsájával.

Marcel Gergely nem zuhant a földre, mert a felesége összeszedte minden erejét, felfogta estében, aztán ölébe karolta, úgy szaladt vele haza s ott az urát lefektette, de az ura már szólni sem tudott, csak nézte-nézte hosszan nézte az asszonyt s a nézésében benne volt a kérés: Hagyj engem, ne törődj velem, eredj vissza, bátorítsd a népet.

Az asszony sirva csókolta meg urát, aztán megragadta a kardját, kirohant a házból messziről kiabálta:

- Rajta, rajta, ne féljetek, mindjárt jön az uram is!

Éppen abban a pillanatban ért a hidhoz, amikor Rabsán át akart ugratni a híd tulsó végéhez. Ám a ló megijedt az asszony villogó kardjától, leugrott a hidról, belefordult a megáradt patakba s belefulladt Rabsánnal együtt. A hidat, ahol ez történt, Tatár hidjának hivja a vargyasi nép, az uccát meg, amelyen a tatárok a faluba jöttek, Rabsán uccájának.

Bod.

Réges-régen a Mezőségen, Záh falu határán állt egy vár. Egy Záh nevü nagy úr lakott benne, egyetlen fiával, akinek Bod volt a neve. Ez a nagy úr igen szerette a vadászatot, mindegyre felkerekedett jobbágyaival, s csakúgy zengett-zugott az erdő, ahol elhaladtak. Mondanom se kell tán, hogy rendszerint Bod is ott volt az apja oldalán. Egyszer azomban elmaradt a vadászoktól a fiú, leült egy fa tövébe, hogy kipihenje magát. Az apának csak akkor tünt fel a fiú távolléte, amikor esteledett s készülődött hazafelé. Fellármázták az egész erdőt, keresték mindenfelé, kiabálták a nevét, Bod azomban oly mélyen aludt, hogy a nagy lármára sem ébredett fel. Keresték egész éjjel, tüvé tették az egész erdőt, mindhiába. Éppen ott nem keresték, ahol aludt. Már hajnalodott, amikor Bod felnyitotta a szemét, de nem tudott felkelni: amint fel akart ülni, erőtlenül hanyatlott vissza a földre s rettentő nagy fájdalmat érzett egész testében.

- Oh, édes jó Istenem, - sóhajtott fel a fiú, az erőm elhagyott, a szomjuságtól meghalok. Bár csak egy csepp vizet ihatnám, attól visszanyerném az erőmet.

Ebben a pillanatban vezérelt oda az Isten egy leányt, akinek korsó volt a kezében. Hallotta a fiú sóhajtását, hallotta, hogy vizet kiván. Odalépett hozzája, ajkához tartotta a korsót s mondá szép csendesen:

- Igyál, jó fiú, hátha meggyógyulsz ettől.

Csupán egy cseppet ivott a vízből Bod, s im, halljatok csudát, egyszeribe visszatért az erő a testébe, egészen megelevenedett, aztán csodálkozva nézett a leányra, aki oly szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Kérdezte Bod:

- Mondjad, ki vagy te, mi vagy te? Oly sokszor kalandoztam ebben az erdőben és soha, de soha nem láttalak téged, te gyönyörü szép virágszál!

Felelt a leány:

- Én az erdőpásztor leánya vagyok. Az apám jobbágya a te apádnak s a te apád megtiltotta nekem, hogy mutassam magamat, ha ti itt vadásztok. Ó, jaj nekem, úgylátszik, egy kicsit megkéstem, mert már kisütött a nap, nekem pedig nappal nem szabad mutatkoznom!

Hej, édes jó Istenem, most már csakugyan vége volt az ifjú gyengeségének! Felpattant a földről, megfogta a leány kezét s mondá, amint következik:

- Akármit mond az apám, ez órától fogvást enyém vagy, te szép leány! Vezess a házatokba!

Mit tehetett a leány, engedelmeskedett a nagy úr fiának, elvezette a házába, aztán napra nap, hétre hét borult, a fiú meg a leány nem mutatkoztak sehol az erdőben, s bár úgy ellepték a nagy úr jobbágyai az erdőt, hogy több volt a jobbágy, mint a fa, nem találták meg Bodot, mert mindenütt keresték, csak éppen a házikóban nem. De bezzeg megvillant a nagy úr fejében a gondolat, hogy ha sehol sem találják az erdőben, csak ott lehet a fiú az erdőpásztor házában. Jaj neki, ezerszer jaj, ha ott találom! - dörmögte magában.

Egyenest az erdőpásztor házának tartott, buzogányával betörte az ajtót s szörnyü haraggal kiáltott:

- Jertek ki!

Kijött a fiú nyomban, kezén vezette a leányt s mondá bátran, félelem nélkül:

- Itt vagyok, édesapám.

- Ereszd el annak a leánynak a kezét! - ordított magánkivül a nagy úr.

- Nem eresztem, - felelt a fiú, - mert ez a leány az én jegyesem. Engeded, nem engeded, édesapám, ő lesz az én feleségem, senki más.

- Inkább halj meg! - kiáltott a nagy úr s abban a pillanatban lesujtott kardjával a fiára, utána a leányra. Mind a kettő holtan terült el a földön. Aztán intett a jobbágyoknak, leveles ágakra fektették a fiú holttestét, úgy indultak vele hazafelé. A leányt, - azt ott hagyták. Az erdő szélén volt egy nagy tó, azon át lehetett eljutni a várba, ott, a tó partján csónakba fektették a fiú holttestét, beleült az apa is. Aztán, amint elindult a csónak, nézte, nézte egyetlen fia holttestét s egyszerre csak megeredt a könny a szeméből és megátkozott mindent: eget, földet, Istent, embert s különösképpen átkozta önmagát, mert hogy megölte egyetlen fiát.

S im, halljátok, egyszerre csak gyászfekete felleg borult az égre, szörnyü mennydörgés reszkettette meg a földet, cikáztak a villámok, hullott a mennykő, mint a záporeső, össze-omlott a nagy úr vára, fölcsapott a tó vize torony magasra, még annál is magasabbra. Mikor aztán vége volt az ítélet-időnek s lemosolygott Isten áldott napja, hire-nyoma sem volt a csolnaknak. Az apával s a fiúval együtt lesülyedt a tó fenekére. És azóta minden hajnalban, amikor derengeni kezd az ég, ott lebeg a tó felett az erdőpásztor leánya. Azt beszéli a nép, hogy a leány minden éjjel leszáll a tó fenekére, ott a mátkáját megcsókolja, hajnalban felszáll a tó szinére keserves sirással, ott lebeg a tó felett, amig Isten áldott napja fel nem ragyog, akkor szépen eloszlik s eltünik a rengeteg erdőben, hová, merre, azt egyedül a jó Isten tudja.

A Silt.

Az alsóbajomi határon, a Nagy-Küküllő mentén, sok száz esztendővel ezelőtt egy szász gazda a feleségével meg egyetlen leányával kapálgatott a szőllőben. Rekkenő nagy meleg volt, a szomjuságtól majd elepedtek s a leányt vizért küldték a patakra, mely a szőllőhegy aljában folydogált. A leánynak szeme-szája elállt a csodálkozástól, amikor a patak partjára ért s meg akarta meriteni a korsaját. Egy ember ült a patak partján s előtte a földön rengeteg arany, ezüst, gyémánt, mindenféle drága ékszerek, karkötők, fülönfüggők hevertek. Ámult-bámult a leány, nézte, nézte sokáig a rengeteg sok csillogó drágaságot. Aztán különösen megtetszett neki egy gyémánt fülbevaló s önkéntelenül felsóhajtott: Oh, édes jó Istenem, de boldog volnék, ha az enyém volna ez a fülbevaló!

- Ugy? Szeretnéd, ha a tied volna? - kérdezte az ember. - Bizony, ha szeretnéd, vedd meg.

- Ugyan, ugyan, - nevetett a lány - mit gondol maga, bácsikám! Az egész falunak nincs annyi pénze, hogy ezt a fülbevalót megvegye.

- Nem kell nekem pénz - mondta az ember - ihol neked adom ezt a fülbevalót, te meg, amikor elmátkásodol, cserébe adj nekem siltet.

- Siltet? - kérdezte a leány. - Nem tréfálsz, bácsikám?

Tudnotok kell, hogy a „silt” a szászok nyelvén kötelet is jelent, meg lelket is. A leány azomban csak a kötélre gondolt s bezzeg, hogy nagy örömmel igérte meg a siltet. Mondjam, ne mondjam, ha nem mondom, úgy is gondoljátok bizonyosan, hogy a fülbevalós ember nem kötélre, hanem lélekre gondolt.

Hát, a leány hamarosan fülébe akasztotta a drága fülbevalót, a korsaját megmeritette s nagy lelkendezéssel sietett vissza a szüleihez. Mutatta a fülbevalót s elmondta szaporán, hogy s mint jutott hozzá.

- Szüz Mária, Szent József! - rémüldöztek az öregek. - Ördög volt az bizonyosan, akitől ezt a fülbevalót kaptad. S nem kötelet kér ez majd tőled, ha elmátkásodol, hanem lelket, a te lelkedet!

Nosza, szaladtak eszük nélkül mind a hárman a patakhoz, hogy a fülbevalót visszaadják, de már nem volt ott a fülbevalós ember. Néztek jobbra-balra, de bizony nem látták sehol, eltünt nyomtalan, mintha a föld nyelte volna el. Mit tehettek? A leány füléből kiakasztották a fülbevalót, beledobták a patakba. Azt gondolták szegények, hogy talán így majd nem jön el az ördög a leányuk lelkéért. De hiába dobták a patakba a fülbevalót, ettől a pillanattól kezdve nem volt nyugodalmuk.

Hát még, amikor a leány elmátkásodott egy legénnyel! Minden ajtónyilásra megrebbentek, hátha az ördög nyit be. De az ördög megvárta a lakodalom napját, s amikor a pap összeadta a fiatalokat, a vendégek meg táncra kerekedtek, egyszerre csak rettentő fergeteg kerekedett, ég is, föld is elfeketedett, zugott, búgott a szél, aztán hirtelen kicsapódott az ajtó, ablak s betoppant az ajtón a fülbevalós ember. Egyenest a leányhoz ment, rákiáltott:

- Ide, amit igértél!

A leány reszketett, mint a nyárfalevél, jó ideig szólni sem tudott, hanem aztán mégis összeszedte magát, beszaladt a szomszéd szobába s egy-két pillanat mulva visszajött:

- Ihol, itt van, amit igértem! - s mutatta a kötelet.

Nagyot kacagott az ördög:

- Nem addig a, hugám! Nem kötélért adtam én a fülbevalót, hanem a lelkedért.

Felelt a leány:

- A lelkem az Istené, azt nem adhatom.

- Ugy? Az Istené? - kacagott az ördög. - Hát tudd meg, amit egyszer az ördögnek adtál, azt az Isten sem veheti el.

Amint ezt mondta, keresztülbucskázott a fején. Ördög lett az emberből. Hej, lett erre szörnyü nagy rémület a lakodalmas házban!

- Ez az ördög, az eleven ördög! - kiabáltak a vendégek.

Annyira megijedtek, hogy egy sem tudta, mit csináljon, egyes-egyedül egy román pap nem vesztette el a fejét: kiszaladt az udvarra, ott hamarosan megfogott egy kakast, egykettőre beszaladt vele s mondta az ördögnek:

- Nesze, itt a lélek, vigyed!

Az ördög szeme közé kacagott a papnak:

- Engem akarsz megcsalni, szentatyám? Nem kakast igért nekem ez a leány, hanem igazi lelket. Ha nem hagyjátok, hogy vigyem, vele együtt titeket is viszlek a pokolba.

- Ejnye, ejnye, - csóválta a fejét a pap s mondta magában - ennek bizony fele sem tréfa.

Gondolt erre, gondolt arra s egyszerre csak azt mondja az ördögnek:

- Hallod-e, ördög, ha már úgy van, ahogy van, odaadjuk neked a leány lelkét, elébb azomban fogadd el ezt a karikós kalácsot s ha kiállod mind azt, amit ez a kalács kiállott, vihetek a leányt, egy szavunk sincs ellene.

- No, hallod-e, - mondta az ördög, - ha csak ennyi a kivánságod, ezt ugyan teljesítem.

A pap most keményen megtapogatta a karikós kalácsot, aztán mondta:

- No, te kalács, felelj nékem, mit állottál ki?

- Haj, haj, - felelt a kalács nevében a pap, - ha én azt úgy egy szuszra el tudnám mondani! Sok mindent kiállottam én, amig kalács lett belőlem. Tavaly ősszel még búza voltam s akkor egy gazda elhintett engem a megszántott földbe s nyomban azután vasfogakkal jól beléboronált. Csakhamar kibujtam a földből, aztán jött a tél, hullott a hó, szép lassan eltemetett, egész télen ott aludtam a hó alatt s tavasszal, amikor a hó eltakarodott, növésnek indultam. Nőttem, nőttem fölfelé s amikor beköszöntött a meleg nyár, jöttek az aratók, learattak. Ez fájt egy kicsit, de nem erősen. Annál erősebben fájt azomban, amikor bevittek a csűrbe s ott csép-hadaróval agyba-főbe vertek. Hiszen, ha ezzel vége lett volna az én szenvedésemnek! De nem lett ám vége. Most elvittek a malomba, két kő közé öntöttek, az a két kő úgy összemorzsolt, hogy az édesanyám sem ismert volna rám. S ez nem elég, a malomból hazavittek, vízbe fullasztottak, össze-vissza gyúrtak, jól megdögönyöztek.

- No, hallod-e, - kacagott az ördög - hát ez is valami? Meg se szisszenek, úgy kiállom én ezt egy lélekért.

- No, no, várj csak egy kicsit, - mondta a pap, - itt még nincs vége az én szenvedésemnek. Amikor jól összegyúrtak, bevetettek a tüzes kemencébe.

- De már ebből nem kérek! - ijedt meg az ördög s egy szempillantás alatt kiugrott az ablakon, szaladt esze nélkül s a pokolig meg sem állt.

Az utolsó tündér.

Ennek előtte sok ezer esztendővel a ménesi határon gyönyörü várat építettek a tündérek, amelyhez hasonlatos gyönyörü nem volt messze földön. De alighogy felépült a tündérvár, lent a hegy tövében az emberek is építettek egy szép nagy házat, de ez a ház nem vár volt, hanem az Isten háza. S harang is volt a tornyában, amely minden reggel, minden délben s este megszólalt. A tündéreknek semmiképpen sem tetszett a harangszó s mindegyre üzengettek a falusi népnek, hogy ne harangozzanak, mert őket nyugtalanítja a harangszó.

- Nyugtalanít, nem nyugtalanít - üzenték vissza az emberek, - mi azzal nem törődünk, - harangszó hív minket a templomba, harangszó siratja el a mi halottainkat, bizony harangozunk mi ezután is.

Hej, szörnyen megharagudtak erre az üzenetre a tündérek s egy szempillantás alatt nagy sereg tündér lepte el a falut, lerombolták a templomot, összetörték a harangját. Ez nem volt elég: bejárták az egész Mezőséget s ahol templomot találtak, mind lerombolták.

Hát telt, mult az idő, esztendőre esztendő terült s egyszerre csak, hogy történt, hogy nem, a tündérek várában elapadt a forrás, egy csepp víz, annyi sem volt a kutban. Majd elepedtek a szomjuságtól. Bizony, rászorultak a lent lakó emberekre s leüzentek, hogy hordjanak fel vizet nekik. Hiszen, üzenhettek, az emberek nem felejtették el a templomrombolást, egy csepp nem sok, annyi vizet sem vittek a tündéreknek. Akkor a tündérek egy tündér leányt küldtek le a faluba, de hiszitek, nem hiszitek, a tündér leány olyan ügyetlen volt, hogy nem tudta megmeríteni a korsaját.

- Jó emberek, - könyörgött a tündérleány, - jertek, merítsétek meg a korsómat.

- Ugy? - mondták az emberek. - A templomunkat le tudtátok rombolni s egy korsót nem tudtok megmeríteni? Eredj csak vissza, nem meritünk vizet neked.

Visszament a tündérleány a várba s mit volt mit nem tenniök, eltüntek a várból mind a tündérek, a jó Isten tudja, hová. A várnak, melynek Backa vára a neve, még ma is látható a romladéka.

Rózsahegy.

Még ma is megvan a romladéka Dés határán, a Rózsahegy tetején, a várnak, amelyben sok száz esztendővel ennek előtte egy hatalmas úr lakott. Ennek a hatalmas nagy úrnak nem volt fia, csak egyetlen leánya, akinek Rózsa volt a neve. Hej, szép volt ez a leány, olyan szép, hogy szépségének hirére messze földről jöttek deli vitézek, akik mind a Rózsa kezéért esekedtek. De Rózsa a kérők közül a legszegényebbiket szerette, akinek Jenő volt a neve.

Haj, rettentő nagy haragra lobbant a nagy úr, amikor megtudta, hogy egyetlen leánya a legszegényebb ifjat választotta párjául, holott ő már oda is igérte leánya kezét egy Czicz nevü vitéznek: ez volt a leggazdagabb valamennyi vitéz közt, ennek volt a legtöbb vára, földje, mindene.

Hiába sírt, hiába könyörgött szegény Rózsa, az édesapja megmaradt amellett, hogy nem adja senki másnak, csak Czicz vitéznek. Ki is tüzte a lakodalom napját. És jöttek messze földről a vendégek, volt nagy hejjehujja, dinom-dánom, amikor azomban legjavában folyt a tánc, legzajosabb volt a dinom-dánom, Rózsa észrevétlen kiillant a szobából, egyenesen az udvarra, ahol várt reá Jenő hófehér paripán. Egy szempillantás és Jenő felkapta nyergébe a leányt, elvágtatott vele szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben. De csakhamar észrevették a menyasszony eltünését a vendégek, s a vőlegény mindjárt tudta, hogy a menyasszonya megszökött Jenővel. Nosza, kardot kötött, lóra pattant nagy hirtelen, vágtatott a sötét éjszakába, de a koromsötétségben is meg-megcsillant Jenő paripájának hófehér szőre s utólérte a szökevényeket. Egyszerre csak szemben állt a két vitéz, kivont karddal mind a kettő. Egyik kezével Rózsát ölelte át Jenő, másik kezével teljes erővel viaskodott. Csakugy szikráztak a kardok, de, haj, halálos sebet kapott Jenő, holtan fordult le a lováról. Akkor a vőlegény átragadta Rózsát az ő lovára, sebes szélnél sebesebben vágtatott vissza a vár felé. Mondta a leány:

- Hiába viszel vissza, Czicz vitéz, úgy sem leszek a tiéd. Eddig csak nem szerettelek, de most gyűlöllek is, mert megölted Jenőt.

Éppen a Szamos partján vágtatott a ló, amikor Rózsa ezt mondta, ott a leány minden erejét összeszedte, kiszabadult a vőlegény karjából s a Szamosba vetette magát.

Bezzeg, hogy vége szakadt a várban a dinom-dánomnak, de a szomoru történetnek megmaradt az emléke s a hegyet, amelyen a vár állt, Rózsa nevéről nevezi a nép ma is Rózsahegynek.

A Hirip meg a Mikó fiúk.

A világhires borszéki fürdőtől nem messze, rengeteg erdőben van egy sziklahegy, ennek a tetején réges-régen vár állott, most azomban csak a romladéka látható. Ennek a sziklahegynek Vároldala a neve. Valamikor, réges-régen, ebben a várban egy Hiripné nevü özvegy asszony lakott, két fiával: Domokos az egyik, Ábrahám a másik. Dali szép ifjú volt mind a kettő, de amilyen szépek voltak arcban, olyan csúf volt a lelkük. Egész nap az erdőben csattangoltak, az utasokra leskelődtek, rajtuk ütöttek, kifosztották őket, s valahányszor arannyal, ezüsttel, mindenféle rablott holmival hazatértek, az anyjuk ott várta őket a vár kapujában, két koszoru volt a kezében, mind a két fiúnak a fejét megkoszoruzta. Egy szó, mint száz, az asszony sem volt különb a fiainál s a fiuk sem különbek az anyjuknál. De nemcsak aranyat s ezüstöt raboltak a Hirip fiúk, raboltak ők leányokat is. Ha megtudták, hogy valahol egy szép leány elmátkásodott, éjnek idején elrabolták s bizony sok-sok leány hervadt el a Hiripné várában. Minduntalan meg-megjelent egy-egy dalia s felkiáltott a várba, ilyenformán:

- Hallod-e, te rabló Hirip Ábrahám, add vissza a mátkámat!

Aztán:

- Hallod-e, te Hirip Domokos, add vissza a mátkámat!

És hivták, hogyha igazi vitézek, jöjjenek le a várból. Álljanak ki egy szál kardra velük.

Hiszen, nem váratott magára sem Domokos, sem Ábrahám, egyszeribe lóra kaptak, lenyargaltak a várból, rendszerint nagy diadallal is tértek vissza s az anyjuk, mint rendesen, koszoruval várta őket a vár kapujában. Hanem egyszer mégis csak emberükre találtak. Két dalia jelent meg a vár alatt, mind a kettő gyászfeketében. Testvérek voltak: a Mikó fiúk. S testvérek voltak a menyasszonyok is: Lázár-leány mind a kettő.

Nosza, nyeregbe pattantak a Hirip fiúk, de amint kiléptek a vár kapuján, mind a kettőnek megbotlott a lova.

- Jajj, lelkem, fiaim, jertek vissza, - kiáltott Hiripné - megbotlott a lovatok, bizony mondom, rosszat jelent az!

De a fiuk nem törődtek az anyjuk rimánkodásával, mind a ketten nagyot káromkodtak, az egyik a kutyákkal etette dög állatját, a másik a hollókkal vájatta a szemét lovának. Kicsordult a vér mind a két lóból, olyan nagy dühvel sarkantyuzták meg s egy szempillantás alatt ott is állottak a Mikó fiuk előtt.

Csakugy rengett, döngött a föld alattuk, amint összecsaptak s zengett, zúgott az erdő, amint összeverődtek a kardok s a buzogányok. Aztán egyszerre csak lefordult a lóról Ábrahám is, Domokos is. Hördülésük felhallott a várba, s Hiripné kezében abban a pillanatban elhervadt mindkét koszoru.

Amikor a Mikó fiuk felvágtattak a várba, Hiripné ott feküdt a vár kapujában. Fehér volt az arca, mint a gyócsé virág, gonosz lelke ott járt a pokolban.

Déva, Kalán és Arany.

Sok ezer esztendővel ennekelőtte, három tündér lakott Hunyadnak a földjén, névszerint: Déva, Kalán és Arany. Szép volt mind a három tündér, olyan szép, hogy aki látta, megcsudálta. Egy kis házacskában lakott a három tündér, igen szépen megférték egymással jó sokáig, egyszerre azomban beléjük bujt az ördög, versengeni kezdtek, hogy melyik a szebb közülök. Az lett a versengésnek a vége, hogy elváltak egymástól. Azt mondta Déva:

- Ki-ki lakjék a maga házában. Építsen ki-ki olyant, amilyent tud.

- Jól van, - mondta Kalán - majd meglátjuk, melyik épit különb házat.

- No, azt szeretném látni, ki épit különbet, mint én, - szólt büszkén Arany.

A három tündér között Déva volt a legszelidebb, szép csendesen mondta, miközben rámutatott a dévai hegyre:

- Én ennek a hegynek a tetejére épitek várat. Kőből épitem, s ha Isten megsegít, három nap mulva kész lesz az én váram.

- Bizony, ha kőből, én meg vasból, - mondta Kalán - s két nap mulva kész lesz az én váram.

- Mit, két nap! - kacagott Arany - én egy nap alatt megépitem az én váramat, se nem kőből, se nem vasból, szinarany lesz az én váram.

- Hiszem, - mondta szeliden Déva - ha megsegit az Isten.

- Bánom is én, segit vagy nem segit, - mondta gőgösen Arany, - estére meg lesz az én váram.

A három testvér többet nem szólt egymáshoz, hárman három felé mentek. Reggel várépitésbe fogtak, hárman három hegy tetején. S hát csakugyan este felé már ott ragyogott az egyik hegy tetején Arany vára. Másnap estére kész volt Kalán vára is, csupa vas volt tetőtől talpig. Déva vára is felépült harmadnap estére. Amint felépült Déva vára, abban a pillanatban rettentő nagy fergeteg kerekedett, ég-szakadás, földindulás, de olyan, hogy ég, föld megrendült belé s Kalán és Arany vára egyszerre omlott össze. Eltüntek nyomtalan. Ám Déva vára állott erősen, sem égszakadás, sem földindulás nem ingatta meg.

A halál anyja.

Udvarhelymegyében, Telekfalva határán, magas hegy emelkedik az égnek: Őrhegy a neve. A tatárjárás idején hol vörös, hol fehér zászlót lengetett a szél ennek a hegynek a tetején. A vörös zászló azt jelentette: jönnek a tatárok. A fehér zászló azt jelentette: maradhattok bátran a faluban, kapálhattok, szánthattok bátran. Messzire el lehetett látni az Őrhegy tetejéről: látni lehetett a Küküllő és Homoród vidékét. S ha vörös zászló lobogott az Őrhegy tetején, bőséges idejük volt a telekfalviaknak, hogy kimenjenek a faluból az Őrhegy mögé, a Somos erdőbe. Itt, ebben az erdőben, sziklás hegynek az oldalába három barlangot ástak a telekfalviak, ide bujtak el a tatárok elől. De a tatárokat nem lehetett ám kijátszani. Ha üresen találták a falut, kimentek a Somos erdőbe, letelepedtek a barlangok előtt s várták türelmesen, amig az éhség a népet onnét kikergeti. Csakhogy az is igaz ám, hogy a telekfalviak nemcsak eleséget vittek a barlangba, de vittek puskát, sőt még ágyut is s ki-kilövöldöztek a barlangból. Sok tatár hagyta ott a fogát, de mennél többen haraptak a fübe, annál nagyobb lett a tatároknak a haragja. S még többen sereglettek a barlangok köré. Hát még, amikor meglőtték a tatárok vezérét is! De a tatárok nem vesztették el a fejüket, amikor a vezérük lefordult a lováról. Szépen ott maradtak, mert jól tudták, hogy sokáig nem tart ki az eleség.

Hát, csakugyan jól gondolták, mert az eleség elfogyott, de a telekfalviak még ekkor sem mozdultak ki. S mintahogy az almási barlangban, egy vénleánynak az esze mentette meg a telekfalvi népet is. Ez a vénleány egy nagy töknek nagy szemet, orrot vágott s retekből szörnyű nagy fogakat rendezett be a szájba. Amikor ezzel készen volt, hosszú póznára huzta a tököt, a póznát felöltöztette, aztán egy sötét éjjel kisompolygott a barlangból, felment az Őrhegyre, a tököt kivilágította. Szörnyü nagy rémület szállotta meg a tatárokat a szörnyeteg láttára. Egy azomban közülök megemberelte magát s ha nem is egészen közelébe, de annyira közeledett a szörnyeteg felé, hogy az meghallhassa a hangját.

- Ki vagy? - kérdezte a tatár. - Szólj, ember vagy-e vagy ördög?

Felelt a vénlány sipitó hangon:

- Nem vagyok én sem ember, sem ördög, én a halál anyja vagyok. Az életfonalát nyujtom s szaggatom. A ti életetek fonalát el is szaggatom, ha nyomban el nem takarodtok innét.

Hiszen, éppen elég volt ez a tatároknak. Eszük nélkül szaladtak ki a Somos erdőből s attól kezdve békében élhettek tőlük a telekfalviak.

Béla kisasszony.

Réges-rég történt, amit most elmesélek. Akkor történt ez még, amikor Aranyosszéknek is királya volt. Ennek a királynak egyetlen gyermeke volt, az is leány s amikor érezte halálát, azzal a feltétellel testálta rá Aranyosszéket, hogy két nevet használjon. Az egyik neve Béla legyen, a másik neve Etelka s fiú ruhát viseljen egyszer, leány ruhát másszor.

Hát, meghalt a király s alig hogy eltemették, jött a rettenetes hir: itt vannak a tatárok, közelednek Aranyosszékhez. Nagy hirtelen várat épitett Béla kisasszony a várfalvi hegyen s most már nyugodtan várta a tatárokat: hát csak jöjjetek! Közbe-közbe ki-kijárt Béla kisasszony a rétre. Annak a rétnek a közepén volt egy kút. Ott itatta minden délben a juhait egy Petur nevü juhász; ott találkozott vele Béla kisasszony, de Etelka képében, vagyis leány ruhában. Mondjam, ne mondjam, ha nem mondom, úgyis gondoljátok, Béla kisasszony megszerette a szép juhászlegényt, hitta is, hogy menjen fel a várba, ne bajlódjék a juhaival. De Petur azt mondotta:

- Elmennék én veled, te szép leány, a világ végére is, de a juhaimat nem hagyhatom.

Hiszen megállj, - gondolta magában Béla kisasszony, majd elhagyod a juhaidat.

Egyszer aztán lement a kuthoz s mondta nagy búsan Peturnak:

- Jajj, szegény Petur, be rossz hirt hozok neked! Az én néném, Béla kisasszony, be akarja temetni ezt a kutat, hogy ha ide jönnek a tatárok, ne kapjanak vizet.

- Haj, haj, - sóhajtott Petur - bizony akkor nincs mit tennem, el kell adjam az én szép juhaimat, mert csak nem nézhetem, hogy szomjan pusztuljanak.

Hát el is adta a juhait Petur, aztán felment a várba, kereste Etelkát, de bizony nem találta: Béla kisasszony fogadta őt férfi ruhában. Ámult-bámult Petur, amikor látta a nagy hasonlatosságot, de bizony nem gondolta, hogy Béla meg Etelka egy személy.

- No, szegény juhász legény, hát te mit keresel itt? - kérdezte Béla kisasszony.

Mondta Petur:

- Én bizony nem keresek semmi egyebet, csak feljövék ide, mert a hugod azt mondta, hogy betemetteted a kutat. Mit tehettem egyebet, a juhaimat eladtam s feljöttem ide, ha szolgálatot találnék.

- Bizony, ha szolgálatot keresel, fel is fogadlak, - mondta Béla kisasszony. - Mindjárt menj is a cselédekkel s még ma temessétek be a kutat.

Lement Petur a kuthoz s vele mentek vagy százan. Töltötték a kutat egész nap, de bizony nem temetődött az be. Bele telt egy hét, amig azt betemették s még akkor is itt-ott ki-kibuggyant a víz. Odament Béla kisasszony Etelka képében, nézte, nézte, hogy kinlódik Petur, fejét csóválgatta s mondta mosolyogva:

- Ejnye, ejnye, Petur, hát nem tudod, hogyan kell beforrasztani a likat? Mész kell ahhoz meg kovács szén, s majd meglátod, többet nem buggyan ki a víz.

Szégyenkezett Petur, hogy a leánynak több esze van, mint neki, mert csakugyan mésszel s kovács szénnel beforrasztották a likakat s többet víz nem buggyant ki. De hiszen ideje is volt, hogy a munkával elkészüljenek, mert két nap sem telt belé, jöttek a tatárok nagy sereggel. Annyian voltak, mint réten a füszál, égen a csillag, köröskörül fogták a várat. Döngették a falát éjjel-nappal, szakadatlan. Hét álló hétig szüntelenül vivták, ostromolták, döngették, közbe-közbe egynehányan a bátrabbak közül fel is másztak a vár fokára, s Béla kisasszony

meg Petur csak úgy hajigálták le a tatárokat a várfokáról. Közbe-közbe, ha egy-egy kicsit visszahuzódtak a tatárok, Béla kisasszony leány ruhába öltözött, Peturral a kertben sétálgatott s ott olyan szépen, édesen elbeszélgettek. Egyszer azomban végeszakadt a nyájas, a kedves beszélgetésnek, igen-igen elszomorodott Béla kisasszony.

Mondta Peturnak:

- Tudod-e, Petur, hogy még csak egy hétre való eleségünk van. Ha valamit ki nem gondolunk, fel kell adnunk a várat s akkor aztán más világon leszek a te feleséged.

- Nem a más világon leszel az én feleségem, hanem ezen a világon, mert én még a mai áldott szent napon kiszököm a várból, megyek a torockó-szentgyörgyi várba s segedelmet kérek Zuzótól, a vár urától.

Mindjárt el is határozták, hogy Peturt, mintha halott volna, lepedőbe csongolyítják, leeresztik az Aranyos folyóba s addig uszkál ide-oda, amig valahol, ahol nem látják a tatárok, kiuszik a partra.

Amint esteledett, csakugyan lepedőbe csongolyitották Peturt, leeresztették az Aranyos folyóba, de a három orru khán, bár csak félszeme volt (a másik szemét Béla kisasszony lőtte ki), észrevette, hogy valakit lepedőbe leeresztettek a várfokáról s nosza, odacsődültek a tatárok, kifogták a vizből Peturt.

Petur meg sem mozdult, testét megmerevitette, egy izma sem rándult meg; de a háromorru khán nem hitte, hogy halott. Égő parazsat tétetett a tenyerébe, szeget veretett mind a husz körme alá, de Petur meg sem mozdult, meg sem szisszent. Hiszen várj, - mondotta a háromorru khán, aki még most sem hitte, hogy Petur halott - mindjárt felébresztelek én. Hivatta a leányát, Irinkát, aki szép volt, olyan szép, hogy még a halott is felébredt, ha reá nézett.

Hát, jött Irinka, nézte, nézte, hosszan nézte Peturt, de bizony nézhette, nem nyitotta fel a szemét.

- No, - mondta a háromorru khán, - most már hiszem, hogy halott. Dobjátok vissza a folyóba!

Visszadobták megint a folyóba. Bezzeg, hogy Petur felébredt nyomban, aztán uszott messze, messze, jó messzire s amikor már gondolta, hogy nem látják a tatárok, kiugrott a folyó partjára, szaladt eszenélkül a torockószentgyörgyi várba, egyenest Zuzóhoz s elmondta nagy lelkendezve, hogy mi jóban jár.

- Ugy? - mondta Zuzó. - Hát segedelmet kér Béla kisasszony. Adok én segedelmet, hogyne adnék, de ára van annak. Legyen a feleségem Béla kisasszony.

- Hogyne lenne, - mondta Petur nagy ravaszul. - Sokszor emlegetett téged, látva láttam, hogy feléd hajlik a szive.

Egyéb sem kellett Zuzónak, még az éjjel felkerekedett katonáival, meglepte a tatárokat, széjjelverte, reggelre egy szál nem sok, annyi sem maradt a Béla kisasszony vára körül, eltüntek mind, mintha föld nyelte volna el.

Reggel bemegy Petur Béla kisasszonyhoz s mondja neki:

- No, Béla kisasszony, Zuzó elkergette a tatárokat. De tudod-e, mit igértem neki? Azt igértem, hogy felesége leszel.

- Bizony, ha azt igérted, hát akkor a felesége leszek, - mondta Béla kisasszony - hát csak üzend meg Zuzónak, jöjjön a násznéppel, várom szeretettel.

Hát jött is hamarosan Zuzó s vele a násznép. Furcsa násznép volt ez. Csupa leányruhába öltözött férfiak voltak, igy jöttek Béla kisasszonyért, aki férfi ruhában várta Zuzót s a násznépet.

- Ejnye, ejnye, - mosolygott Béla kisasszony - nem is gondoltam, hogy ilyen sok szép leánybarátod van. Bizony, nem is vezetlek fel a várba, mert tudom, hogy a leányok szivesebben sétálnak a kertben, az én virágos kertemben. Gyertek, leányok, gyertek. Nézzétek meg elébb az én virágos kertemet.

Bezzeg, mentek nagy örömmel a virágoskertbe, mind, ahányan voltak, gyönyörködtek a szebbnél szebb virágokban. Hiszen, csak ezt várta Béla kisasszony, észrevétlenül kisurrant a kertből, rájuk zárta a kaput. De Zuzó rosszat sejtett, vajjon mit akarhat ez az ördöngős leány.

- Hallod-e, Béla kisasszony, mért zártad be a kaput?

- Mért zártam be? - mosolygott Béla kisasszony. - Virágoskertben van helye a leányoknak.

- Jól van, jól, - mondta Zuzó, - de már kigyönyörködtük magunkat, ne bolondozz, nyisd ki a kaput.

- Mindjárt, mindjárt, csak várj egy kicsit, Zuzó, - s nagy kacagva felszaladt a várba Béla kisasszony.

Hiszen várhatta Zuzó Béla kisasszonyt. Három teljes napig nem is mutatta magát, akkor aztán megszánta s lekiáltott Zuzóhoz.

- Hallod-e, Zuzó, dobd fel a kalapodat, nyomban kieresztlek.

Mit tehetett szegény Zuzó, gyötörte az éhség s a szomjuság, feldobta a kalapját.

Egyéb se kellett Béla kisasszonynak, fejébe csapta Zuzó kalapját s nagy kacagva lekiáltott:

- Fejemben a kalap, Zuzó vitéz, én vagyok az úr, megengedem, hogy haza menj.

Mit tehetett Zuzó vitéz, nagy haraggal s nagy szégyenkezéssel kisompolygott a várból s vele a „leányok".

- No, Petur, - mondta Béla kisasszony, - elment Zuzó, többet vissza sem jön. Most már tied vagyok, tied leszek koporsóm bezártáig.

- Hej, Béla kisasszony, - mondta nagy búsan Petur, - bizony kár volt Zuzót elküldened, mert mi sohasem lehetünk egymásé. Régesrégen Etelka hugodé az én szivem.

- Bizony, ha az övé, - mondta Béla kisasszony - maradjon is az övé. Várj csak, küldöm, legyetek boldogok.

Azzal kisurrant a szobából, de egy kevés idő mulva visszajött, gyönyörüszép, aranyos leányruhában.

- Itt vagyok, Petur!

- Itt vagy? - hebegett Petur, - hát a néned hova lett?

- A néném? Hát nem látod? Itt van az is. Nézz meg jól, nem ismersz meg? Egyszer Béla voltam, máskor Etelka voltam, de már ezután örökre Etelka leszek.

Mondjam, ne mondjam, bezzeg megkönnyebbedett a szive Peturnak s egyszeribe papot hivattak, nagy lakodalmat csaptak.

Lakatos János.

Udvarhelymegyében, a Homoród-völgyében, van egy kicsi falu. Keményfalva a neve. Ebben a faluban még most sem felejtették el Lakatos Jánost, a hires vitézt, meg az ő máska-unokáját, akinek szintén Lakatos János volt a neve. Abban az időben éltek mind a ketten, amikor a tatárok ellepték Erdélyt s a keményfalviak a Hollókő nevü szikla barlangjában bujtak el. De hiába bujtak el, a tatárok nyomukra találtak. Már éppen közeledtek a barlang szájához, amikor Lakatos János dupla csövü puskájával megcélozta a tatárok vezérét, a Veresbélü khánt, akit azért neveztek Veresbélünek, mert tetőtől talpig veres volt a gunyája. Mondom, célba vette a Veresbélü khánt, le is fordult az a lováról, de Lakatos János másodszor is elsütötte duplacsövü fegyverét s a tatárok rémülten szaladtak szét, mert most hallottak először puskaszót, amitől csakugy zengett-zugott az erdő. Ezt beszélik Lakatos Jánosról, a máska-unokáról, aki nem várta meg ám, hogy odajöjjenek a tatárok, hanem ő ment utánuk. Szerte-széjjel kalandozott mindenfelé a Székelyföldön, elvetődött Csiktoplicára is s éppen akkor talált benyitani egy házba, amikor ott nyilat kovácsolt hét tatár. Ahogy megpillantották Lakatos Jánost a tatárok, mind a heten egyszerre röppentették feléje a nyilvesszőt, de Lakatos nagy hirtelen földhöz vágta magát s mind a hét nyilvessző elrepült a feje fölött. Hiszen, csak ez kellett Lakatos Jánosnak, nyomban felugrott fektéből s görbe kardjával mind a hét tatárt miszlikbe szabdalta. Aztán egy-kettőre ki a házból, a tatárok paripáiból kiválasztotta a legszebbiket, felpattant rá s szélnél sebesebben elvágtatott. No, ezt igen okosan cselekedte, mert a faluban lézengő tatárok észrevették, egynehányan lóra kaptak, hajrá, utána! üzőbe vették Lakatost.

Vágtatott Lakatos szélnél sebesebben, de vágtattak a tatárok is utána, nemcsak vágtattak, de közbe repitették utána a nyilvesszejüket. Áldott szerencse, hogy egy sem találta s áldott szerencse, hogy az Olt partjához ért s ott gondolkozás nélkül beleugratott. Tél felé járt az idő, vékony jég boritotta az Oltot. Ebben a jeges vizben usztatott át Lakatos s mire kiért az Oltnak a másik partjára, véges-végig, tetőtől-talpig jégpáncél boritotta az egész testét. Ez volt a szerencséje, mert a nyilvesszők mind visszapattogtak a jégpáncélról. Nem is vágtatott tovább, megállt az Olt partján s átkiáltott a tatároknak:

- Jertek, jertek, hogyha mertek!

Bezzeg, hogy átusztattak a tatárok, éppen heten voltak ezek is, hogyne mentek volna egy ellen. Heten usztattak át, de csak három uszott vissza, négyet levágott közülök, a többi eszenélkül usztatott vissza. Ilyen nagy vitéz volt Lakatos János! Ha netalán Keményfalvára visz az utatok, ott bizonyosan még többet is hallotok a két Lakatos Jánosról.

Benet úr és Mátyás diák.

Szegény háromszéki nemes ember volt Benet úr, Bereczken éldegélt rozogó házikóban, egymagában. Amilyen szegény volt, éppen olyan jó volt a szive. A nálánál is szegényebbel utolsó falatját is kész volt megosztani. Történt egy este, hogy amint egymagában üldögélt s visszagondolt a réges-régi jó időkre, amikor az ő őseinek várai meg nagy birtokai voltak, vándorlegény kopogtatott be hozzá s kért szállást éjszakára.

- Mátyás diák a nevem, - mondta a vándor, - fáradt is vagyok, éhes is vagyok, kapok-e szállást, jó uram?

- Istené a szállás, - válaszolt Benet úr. - Kerülj beljebb, öcsém, telepedj le az asztalom mellé.

Az asztalon egy tál lencse volt, azt eddegélte Benet úr, de bizony sovány volt a lencse, egy csepp zsir sem volt azon. Ejnye, ejnye, gondolta magában Benet úr, mégis csak megzsirozom ezt a lencsét, nem illendő ilyen sovány lencsével traktálni a vendéget.

- Hát bizony, - mondta Benet úr, - a mi földünk sovány, édes öcsém, nem terem jól, ha meg nem trágyázzák. Várj egy kicsit, hadd trágyázom meg ezt a lencsét is.

Megtrágyázta a lencsét zsirral, aztán honnét, honnét nem, egy kancsó borocska is került az asztalra. Koccintgattak, iddogáltak, beszélgettek erről-arról, különösképpen az ország dolgáról s bezzeg, hogy ráfordult a beszélgetés sora Mátyás királyra is.

- Hej, öcsém, - mondta Benet úr - kerek e földön nincs párja a mi királyunknak. Nem hiába tették a nevéhez: Mátyás, az igazságos, mert ő csakugyan igazságos. Felejteném az én nagy szegénységemet, ha bárcsak egyszer szinről-szinre láthatnám. Ugyan bizony, - kérdezte a diákot - te sok országot-világot bejártál, láttad-e már Mátyás királyt?

- Nemcsak hogy láttam, de látom mindennap, amikor Budán vagyok, - felelt a diák. - Mert akár hiszi, akár nem, kedves urambátyám, én a király iródiákja vagyok.

- Hát én elhiszem, - mondta Benet úr - de ahogy ezt mondta azon megérződött, hogy bizony nem hiszi.

- Igen, igen, - folytatta a diák, - én csakugyan Mátyás király iródiákja vagyok s majd ha Budára jön urambátyám, jöjjön el a király palotájába, ott megtalál engem. Ihol, ez a gyürü - s azzal lehuzott az ujjáról egy gyürüt - fogadja el emlékül, kedves urambátyám s ha Budára jön, mutassa meg akármelyik cselédnek, majd hozzám kalauzolják s akkor én szerét ejtem, hogy láthassa a királyt.

- Köszönöm a gyürüt, kedves öcsém. Ha Isten éltet, el is megyek Budára, pedig az egy kicsit messzécske van ide.

- Bizony, bizony, egy kicsit messzécske, - mosolygott a diák - de csak jöjjön, kedves urambátyám, nálam is majd Istené lesz a szállás, éppen mint kigyelmednél.

Másnap reggel tovább ment a diák, Benet úr meg attól kezdve szüntelen készülődött a nagy utra. Amint a kicsi búzácskáját learatta, kicsépelte s abból nehány arany összekerekedett, nosza, neki készülődött, elindult a nagy útra. Addig ment, mendegélt, hogy egyszer csakugyan Budára ért. Amint egy kicsit kipihente magát, ment egyenest a királyi palotába, ott a kapuban mutatta a gyürüt s kérdezte:

- Ugyan bizony, itt lakik-e még az a diák, aki nekem ezt adta?

- Itt bizony, csak menjen fel kigyelmed a grádicson, mutassa meg ott a gyürüt az istrázsának, az majd tovább kalauzolja.

No, felment Benet úr a garádicson, mutatja a gyürüt az istrázsának s még nem is szólhatott, már megnyilt előtte a nagy szárnyas ajtó, azon az istrázsás betessékelte. Egy sereg csillogó-villogó ruhás ember álldogált a nagy teremben. Azok, ahogy meglátták a kezében a gyürüt, közrefogták Benet urat, úgy vezették, kisérték teremről-teremre. S egyszerre csak ott állott Benet úr egy olyan fényes teremben, hogy csakúgy káprázott a szeme a fényességtől s a fényes teremnek a közepén ott ült aranyos székben Mátyás diák.

Hej, édes jó Istenem, bezzeg forgott a világ Benet urral! Hiszen, amig teremről-teremre vezették azok a fényes gunyás urak, már akkor sejtett valamit, hogy az a Mátyás diák, akitől a gyürüt kapta, valami nagy úr lehet, ha nem is a király. S lám, maga a király volt az, akitől a gyürüt kapta; akit ő olyan szegényes vacsorával tisztelt meg.

- Oh, oh, felséges királyom - mondá Benet úr - szinte elsülyedek szégyenletemben, hogy én, amikor vendégül láttam, csak egy tál lencsével tisztelhettem meg, de igaz lelkemre mondom, felséges királyom, az én szegénységemből több nem telék.

Mosolygott a király s mondá, amint következik:

- Ejnye, ejnye, Benet uram, sohse mentegesse magát. Akár hiszi, akár nem, sohasem ettem olyan jó vacsorát, mint amilyen a kigyelmed megtrágyázott lencséje volt, mert éreztem, láttam, hogy jó szivvel adta azt, amit adhatott.

Ebben a pillanatban lépett be az inas s jelentette az ebédet. Mátyás király szépen kézenfogta Benet urat, kivezette az ebédlőbe, maga mellé ültette s szüntelen biztatta:

- Egyék, Benet uram, egyék. Szeresse.

Mosolyogva mondta ezt a király: „Szeresse", mert ugyanezzel a szóval kinálta Benet úr a megtrágyázott lencsét Mátyás királynak. Mikor aztán vége volt az ebédnek, behozatott a király egy tál aranyat, egy tál ezüstöt, aztán behozatott egy nagy üres tálat. Ebbe az üres tálba beleöntötte az ezüstöt, az ezüst tetejére a tál aranyat s mondá:

- Ime, Benet uram, valamiképpen kigyelmed megtrágyázta a lencsét zsirral, én is megtrágyázom az ezüstöt arannyal.

Ahogy ezt látták az ebédnél jelen volt nagy urak, nekik is kedvük kerekedett, hogy Benet urat valamivel megajándékozzák. Mit gondolt, mit nem egyik nagy úr, aranyos, gyémántos mentéjét Benet úr nyaka köré akasztotta.

Kérdezte: elbirja-e ezt a mentét Bereczkig, Benet uram?

- El én a világ végéig is, - mondta Benet úr.

Egy másik nagy úr szintén Benet úr nyaka köré akasztotta a mentéjét.

- Hát ezt elbírja-e, Benet uram?

- Nemcsak ezt, de még többet is.

Bezzeg, hogy egymásután akasztották Benet úr nyakába a mentéket.

- Hát ezt a sok mentét csakugyan elbirja, Benet uram? - kérdezte most a király.

- El én, felséges királyom, huncfut, aki visszaveszi.

Csakugy csengett a palota a nagy urak kacagásától. Bezzeg, hogy egyik sem vette vissza a mentéjét.

Most azomban csendet intett a király s mondá igen komolyan, amint következik:

- Ezekhez a mentékhez illik ám a kard is, - s egy igen szép kardot adott Benet urnak, akinek kicsordult a könny a szeméből, mondván:

- Felséges királyom, köszönöm az aranyat s az ezüstöt, köszönöm a kardot. Az aranyat, ezüstöt hazám javára használom, a karddal pedig hazámért s királyomért harcolok, amig élek.

Azt beszélik Bereczken, hogy az aranyból s ezüstből, meg a nagy urak mentéjének aranyából s gyémántjából várat épitett Benet úr, amelynek ma is látszik a romladéka.

A kolozsvári bíró.

Mátyás király gyakran bejárta az országot álruhában, hadd lássa, hogyan bánnak a szegény néppel a nagy urak. Ha hirét vette, hogy valahol sanyargatják a szegény népet, nem volt maradása Buda várában, álruhába öltözött s ment egymagában, hogy lássa saját szemével, mi történt valójában. Igy ment el egyszer Kolozsvárra is, az ő szülő városába, ahonnét hirül hozták, hogy a kolozsvári biró dolgoztatja a szegény népet a maga javára s a szegény emberek munkájáért semmit sem fizet. Az a fizetése, hogy a hajdukkal még vereti is a szegény embereket, akik nem dolgoznak az ő kedve szerint.

Hát, amint mondám, elment Kolozsvárra a király, paraszti ruhában, s ott leült a mészárszék elé, éppen szemtől-szembe a biró házával: onnét nézte, hogy mi történik a biró udvarán. Ott bizony azt történt, hogy nagy sereg ember hordta a fát a biró udvarára s még egy nagy sereg ember vágta a fát s ott voltak mellettük, mögöttük a hajduk is, akik pálcával biztatták munkára a népet. Hát csak nézte, nézte a király, hogy mi történik a biró udvarán s észre sem vette, hogy egy hajdu áll mellette. No, észrevette hamar, mert a hajdu pálcájával jól végighuzott a hátán s mondta:

- Hát hé, te itt lopod a napot? Egy, kettő, be a biró udvarára, hordjad, vágjad a fát. Mit lógatod itt a hosszu orrodat?

Az ám, szent igaz, Mátyás királynak csakugyan hosszú orra volt.

Fölállt Mátyás király, megvakarta a hátát, de nem akart indulni.

- No, indulsz már?

- Jó, jó, indulok, indulok, de mit fizet kend?

- Mit fizetek? Ezt fizetem, né - s istenes nagyot huzott a király hátára.

Mit tehetett egyebet szegény király, indult a hajdu előtt, bement a biró udvarára, ott körülnézett s hát látja, hogy ott ül a tornácon a biró.

- Kigyelmed a kolozsvári biró? - kérdezte a király.

- Én hát, ki volna más? - bökte ki nagy gőgösen a biró. - Aztán mért kérded ezt, te paraszt?

- Én csak azért kérdem, semmi egyébért, hogy szeretném tudni, mi lesz a fizetség.

- Hej, ilyen-olyan, szedte-vedte ribanc parasztja, - orditott a biró, - hiszen mindjárt megkapod a fizetséget. - Azzal intett a hajdunak s az harmadszor is jót huzott a király hátára, hogy csakúgy füstölt a zekéje.

No, jól van, a király nem szólt semmit, elvegyült a többi szegények közt, hordta a fát, rakta kazalba, de suttyomban három hasáb fára ráirta a nevét. Este aztán szép csendesen kikullogott a városból s másnap visszajött Kolozsvárra, de nem paraszti, hanem fényes királyi ruhában, nagy kisérettel. S bizony, nem a mészárszék elé ment most, hanem egyenest a palotájába. Abba a palotába, ahol született. Abba a palotába, amely még most is megvan épségben.

Alig érkezett meg a király a palotába, egyszeribe hivatta a birót s a tanács urakat.

- Nos, biró uram, - kérdezte a király, - mi ujság a városban?

- Hála légyen a jó Istennek, nincs semmi nevezetes ujság, felséges királyom. Élünk nagy csendességben, békességben s lefektünkben, felkeltünkben áldjuk felséged nevét.

- Szép, szép, ez igazán szép, - mondá a király - és a szegény föld népét, mondja biró uram, nem sanyargatják az előljárók?

- Nem, felséges uram, hogyan sanyargatnák? Bizony mondom, sohasem volt ilyen jó dolga a föld népének, mint amióta felséged a mi királyunk.

- Hát ezt örömmel hallom, - mondá a király - de szeretnék szinről-szinre látni mindent. Végigmegyünk a városon, velünk jön a biró úr, velünk jönnek a tanácsurak.

Nosza, elindult a király, vele a kisérete, a biró, meg a tanácsurak. Mennek egyik uccából ki, a másik uccába be s egyszerre csak megáll a király a biró udvara előtt.

- Hej, de nagy kazal fája van, biró uram! - álmélkodott a király.

- A jó Isten megsegitett, - mondá a biró, földig hajolva.

- És a jó Istenen kivül senki sem segitett? - kérdezte a király. - Kik hordták ide ezt a sok fát?

- A népek, a népek, felséges királyom, a derék, jó népek.

- Ugy... Ugy... S mit fizetett nekik?

- Nem kellett fizetnem, felséges királyom, csupa irántam való szeretetből hordták ide ezt a sok fát!

- Ingyen, szeretetből, - ismételte a király s merően nézett rá a biróra. - Mintha valami mást hallottam volna, biró úr... De hiszen mindjárt megtudjuk az igaz valóságot.

Azzal intett a király a szolgáinak: hányjátok szét azt a kazlat!

Egy szempillantás alatt a király szolgái széthányták a kazlat s Mátyás csak azt várta, hogy megpillantsa azt a három hasáb fát, amelyre veres krétával ráirta a nevét. Amint megvillant ez a három hasáb fa, mondta a birónak:

- Na, biró uram, tud-e olvasni?

- Tu-tudok, - hebegte a biró s reszketett, mint a nyárfalevél.

- Bizony, ha tud, olvassa el, mi van ezen a három hasábfán.

Olvasta a biró, sillabizálva, mint egy kicsi gyerek:

- Má-tyás, Má-tyás, Má-tyás.

- Nos, biró uram, mit gondol, ki irta oda az én nevemet? Hát ne törje a fejét rajta, én voltam az a hosszu orrú paraszt, akinek a hátára háromszor csapott rá a hajdu, hogy csakúgy porzott a zekém, hogy csakúgy sajgott a hátam.

Amig ezt mondta a király, már ott is térdelt a király előtt a biró, ott a hajdu is.

- Állj fel, - mondá a király a hajdunak - te nem vagy bünös, mert te azt tetted, amit a biró parancsolt. De kendet, biró uram példásan megbüntetem. Akasztófát érdemelnél, te szegény emberek zsarolója, de én megelégszem azzal, hogy fejedet üttetem le, hadd tudja meg minden biró: igy jár az, aki sanyargatja az én népemet.

Tenger nép verődött össze a biró háza körül s lelkesülten kiáltották:

- Éljen Mátyás király, ez az igazság!

Hanem Mátyás király halálával meg is halt az igazság. Sok száz esztendeje az ő halálának, s lám, még ma is így kesereg a nép: Meghalt Mátyás király, oda az igazság!

Ördög barázdája.

A Kis-Küküllő mentén nem volt olyan szép kastély, mint amilyen volt a szentendrei kastély. Hiszen, lehetett is szép, mert három nagy úr épitette ezt a kastélyt: Balázsy, Nyujtódy és Csáky. Sok-sok esztendeig épült ez a kastély. Sok-sok arany s ezüst fogyott el, amig felépült, de könnyü volt ennek a három urnak: kádaslag állott az arany s az ezüst a pincéjökben, dolgoztatták a szegény népet, az utas embereket fosztogatták, - egy szó, mint száz, rablott pénzből épült a szentdemeteri kastély. Még templom is volt a kastély végén, de már ezt nem az a három úr épitette.

Amikor egészen felépült a kastély, a három úr három felé osztotta. Balázsyé lett a kastély keleti szárnya, Nyujtódyé a nyugati, Csákyé a templom felé eső rész. Vége-hossza nem volt ebben a kastélyban a tivornyázásnak, a dinom-dánomnak. Történt egyszer, hogy amikor a legéktelenebbül folyt a tivornya, egy kéregető barát lépett be nagy alázatosan s kérte, amint következik:

- Oh, nagy jó uraim, adjatok valamit Isten nevében, Istennek dicsőségére, lelketek üdvösségére. Bizony mondom, ha nem sajnáljátok tőlem azt az alamizsnát, lelketek majd a mennyországban fog lakozni.

Hej, nagyot kacagtak erre az istenes beszédre az urak! Balázsy magasra emelte arany serlegét, úgy kérdezte a másik kettőt:

- Nos, urak, akartok-e a mennyországban lakni?

- Nem vagyok bolond, - kacagott Nyujtódy - jobb dolgom van nekem itt, mint a mennyországban.

- De még nekem is, - mondta Csáky - Már csak, amig lehet, itt maradok s bánom is én, azután hova jutok.

A barát egy szót sem szólt, fejét lesütötte, nagy búsan támolygott ki a teremből. Az urak még féktelenebb tivornyába merültek, a barátot csúfolták, Istent káromolták, közbe-közbe nagyokat koccintottak, nagyokat kacagtak, csakúgy nyelték a bort. Ám egyszerre nyilt az ajtó s most már nem a barát lépett be azon, hanem egy komor, fekete képü óriás. Az ám, maga az ördög óriás.

- He-he-he, - nevetett már mielőtt belépett az ajtón, - ezek egészen nekem való emberek. - S amikor belépett, nem is szólt egy szót sem, hóna alá kapta a három urat, kivitte a kastélyból, ott már várta vagy száz ördög, egy rettentő nagy vasekével. Nosza, egy-kettőre járomba fogta az ördög óriás a három urat. Akkor aztán elővette rézcsapós ostorát, kieresztette, megkerengette a levegőégben s akkorát rittyentett, hogy csakúgy zengett-zugott Kis-Küküllő tartománya. Azzal földbe akasztotta a vasekét, végigcsapott az urakon ostorával, biztatta, hajtotta: Hi, elé, Balázsy, hi! Hi elé, Nyujtódy, hi! Hi elé, Csáky, hi!

Mit tehettek az urak, nekihuzakodtak, huzták, rángatták az ekét: huzniok kellett, mert az ördög óriás közibök csapott ostorával, hogy csakúgy csurgott a vér a testükből. S olyan hosszu s olyan mély barázdát huztak az urak, hogy még most is lehet látni a nyomát.

Mondják, hogy még nem is olyan régen rettentő hosszu ekevasat találtak az ördög barázdájában. Azt hiszik, hogy az ördög ekevasa volt.

Ördög árka.

Ennekelőtte sok száz esztendővel két testvér azt határozta, hogy közös erővel várat épitenek. Amikor már csaknem fölépült a vár, elfogyott a kő is, elfogyott a mész is, nem tudták, mihez kezdjenek, mert már erősen belefáradtak az épitkezésbe. Igen búcsálódtak, hogy mint kezdjenek megint kőhordásba, mészégetésbe.

- Bizony mondom, - szólt az egyik testvér, - odaadom a lelkem üdvösségét, ha valaki elegendő követ s meszet hozna ide.

Abban a pillanatban, honnét, honnét nem, eléjük ugrott az ördög s mondta:

- Sohse busuljatok, hozok én nektek követ s meszet elegendőt, ha mind a ketten ideadjátok a lelketek üdvösségét.

Hej, megrémültek a legények! Nem tudták, mit mondjanak, de nem is várta az ördög, hogy szóljanak, beszélt mézes-mázas szavakkal, hogy igy meg úgy, nemcsak hoz elegendő követ és meszet, de fel is épiti a várat, úgy felépíti, hogy még az Isten sem tudja elpusztitani azt.

- Hát jó, - mondták a testvérek - épitsd fel a várat, legyen a tied a lelkünk üdvössége.

Egyszeribe irást csináltak, aláirták mind a ketten, aláirta az ördög is. S egy-kettőre odahordták az ördögök a követ és a meszet: egy óra sem telt belé, kész volt a vár, de a testvéreket, amikor be akartak menni a várba, nem eresztette be az ördög.

- Hó, megálljatok, - mondta nekik - nemcsak a lelketek üdvössége az enyém, de enyém a testetek is.

Azzal mindjárt ekébe fogta őket, véges-végig hajtotta szörnyű ostorpattogtatással, rittyegtetéssel az egész Székelyföldön s egy nagy, mély árkot húzatott velük.

Rég volt ez, be is telt azóta az árok kővel, földdel, de megmaradt a neve s a nép ördög árkának nevezi még ma is. Mondják, hogy ennek előtte, sok száz esztendővel megtalálták az ördög ekéjét is. Olyan nagy volt ez az eke, hogy a vasából kilencvenkilenc szekeret megvasaltak s még maradt egy fejszére való.

Venturné.

Élt Háromszéken réges-régen egy gőgös özvegyasszony: Venturné volt a neve. Egyetlen egy fia volt Venturnénak, de az sem volt otthon, valahol messze háboruzott. Egyszer aztán hire jött, hogy közeledik az ellenség Háromszék felé is. Hej, megijedt a gőgös asszony, mert a nép nem szerette, s ki védi meg majd, ha ide is eljön az ellenség? Éppen a határon volt Venturné kastélya, Bereck mellett. Gondolta, itt ugyan nem védheti meg magát, ha betör az ellenség, kapta-fogta magát, odarendelte jobbágyait, éjjel-nappal hordatta fel a követ s a meszet egy magas hegynek a tetejére: várat épittetett oda.

Telt, mult az idő, az ellenség elkerülte Háromszéket, egyszer aztán csak jön egy staféta s jelenti Venturnénak, hogy vége a háborunak, ne busuljon, jön a fia. Hiszen, mindjárt befogatott aranyos hintajába Venturné, szélnél sebesebben hajtatott a fia elé. Éppen Kézdivásárhelyen találkozott a fiával, ott mindjárt lepattant a lováról a fiú, beült a hintóba, úgy hajtattak hazafelé. Már messziről meglátta a várat a fiú s kérdezte az anyjától:

- Kié ez a vár, édesanyám? Nem volt meg, amikor én háboruba mentem.

- Kié volna, ha nem az enyém? - mondta Venturné büszkén.

- Hát azt igazán jól cselekedte, édesanyám, hogy várat épittetett. Sokat búsultam, hogy mit csinál majd, ha ide is eljut az ellenség?

- És ha jött volna? - mondta Venturné. - Nem féltem én tőle. Olyan erős vár ez, hogy az Isten sem veszi be.

- Oh, anyám, édesanyám, - mondta a fiú - ne kisértse Isten haragját.

- Eh, te gyáva, - kacagott Venturné, - hát azt hiszed, van olyan Isten, aki ezt a várat bevegye?

- Anyám, édesanyám, - mondta a fiú - én félek Isten haragjától, én nem merek hazamenni.

Abban a pillanatban le is szállt a hintóról, felült a paripájára.

- Mit akarsz, hová mégy? - kérdezte Venturné.

- Vissza, anyám, vissza. Én abba a várba soha be nem lépek.

- Hát eredj, - kiáltott szörnyü haraggal Venturné, - kitagadtak, nem vagy az én fiam, ne is lássalak többet!

Hej, Uram, Teremtőm, abban a pillanatban, ahogy ezt mondta Venturné, kerekedett rettenetes égi háboru, de olyan, hogy ég-föld rengett belé.

- Hajts, hajts! - biztatta Venturné a kocsist.

A kocsis közéjük csapott a lovaknak, de azok megálltak, mintha földbe cüvekelték volna. Im egyszerre csak megrendült a vár, összeomlott, kő kövön nem maradt, Isten haragja elseperte.

Bákainé.

Élt a tatárjárás idejében Gyergyóban egy Bákainé nevü asszony, aki megjövendőlt mindent, égi háborut, jégesőt, földindulást s minden néven nevezendő veszedelmet. Egyszer egy vasárnap, éppen amikor az emberek jöttek ki a templomból, megállitotta Bákainé őket s mondá:

- Valamit mondanék, atyafiak, ha meghallgatnátok. A tatárok már bejöttek Erdélybe s nemsokára itt lesznek nálunk is. Rengeteg sokan jönnek s amerre járnak, mindenütt felégetik a falukat, kardra hányják a férfiakat, rabszijra füzik az asszonyokat s elviszik Tatárországba, szomoru rabságba. Azt mondom én nektek, hogy amikor látjátok a távoli falvak füstölését, minden ember, aki a réten kaszál, verjen a földbe egy magas cüveket, a kalapját tegye rá. S minden arató az utolsó kévébe, amelyet aratott, vágja belé a sarlóját s arra is tegyen kalapot. Ami edény veletek lesz, azt mind rejtsék el a fübe, meg a tarlóba. Én már akkor nem élek, amikor idejönnek a tatárok, de a siromból kilépek, idejövök közétek, meglátom, megfogadtátok-e szavamat s akkor majd megmondom, hogy győztök-e, vagy elpusztultok valamennyien.

Egy hét sem telt belé, hogy ezt Bákainé mondta s meghalt. S nem telt belé egy másik hét, a Bákainé temetése után, látták a mezőn dolgozó emberek, hogy messze-messze füstölnek a faluk. Nosza, a kaszás emberek magas cüveket vertek a földbe s rátették a kalapjukat. Az aratók, férfiak és asszonyok, hirtelen bekötötték az utolsó kévét, belevágták a sarlójukat s rátették a kalapjukat. Ami edény velük volt, azt elrejtegették fübe, tarlóba, aztán beszaladtak a faluba, kihordták, ami még edény volt a háznál, azokat is mind a fübe, tarlóba rejtették. Éppen jókor, mert a tatárok Szárhegytől nem messze, a Fekete réten táboroztak s egyszerre csak felkerekedtek, jöttek, jöttek, közeledtek Gyergyó felé. S özönlött a nép a tatárok elől mindenünnen, aztán összeverődtek egy helyen a kápolna előtt, ott letérdeltek, imádkoztak s hát egyszerre csak vágtat egy asszony fekete lovon, egyenest a kápolna felé. Nézik, nézik, vajjon ki lehet? Bákainé volt az s messziről kiáltotta:

- Ne féljetek, ne féljetek, győztök, ha én mondom!

Többet nem szólt, hirtelen visszafordult s eltünt nyomtalan.

Hát, csakugyan jöttek a tatárok, de bezzeg megálltak a gyergyói határban. Amikor a kaszálókon meg a búzaföldeken meglátták azt a rengeteg sok kalapot, azt hitték, minden kalap alatt egy ember áll. Habozva álltak meg, nem tudták előre menjenek-e vagy visszaforduljanak. Hiszen, egyéb sem kellett a székelyeknek. Amikor észrevették a tatárok habozását, nosza, mindjárt nagy bátran közéjük vágtak s hullott a tatár, mint a füszál a kasza nyomán, eszük nélkül szaladtak, de bizony, nem igen szaladhattak, mert meg-megakadt a lábuk a fü, meg a tarló közé rejtett edényekben. Csakúgy bucskáztak s terültek el a földön s úgy lekaszabolták a székelyek, hogy még hirmondónak is alig maradt belőlük.

A dombot, ahol a tatárokat eltemették, Tatárdombnak hivják. Megvan a kápolna is, ahol a székelyek összegyülekeztek s bizony nem felejtették el Bákainé nevét sem. Ma is áldják az emlékét.

A kőhalmi királybíró.

A nagy Hunyadi János idejében, amikor a törökök Erdélyt is ellepték, ostrom alá fogták Kőhalom várát. Azzal kezdődött a törökök ostroma, hogy a basa beüzent a királybirónak: ha nem fizetnek egy szekér aranyat, kő kövön nem marad s nem irgalmaz még a csecsszopó gyermeknek sem. Hej, lett erre szörnyü ijedelem! De nem ijedt meg ám két ember: a királybiró volt az egyik, akit vörös hajáért vörös királybirónak hivtak s egy Menenges nevü ember volt a másik, aki messze földön hires volt az ő ördöngős tudományáról. Csudadolgokat művelt ez a Menenges. Ha nagy kedve kerekedett, kapta-fogta magát s tüzet fujt a szájából. Vendégségben megcselekedte azt a tréfát, hogy a vizet borrá változtatta s amikor látta, hogy a vendégeknek virágos kedve kerekedett, akkor meg a bort vizzé változtatta.

Hát, az aranyat elé kellett teremteni a föld fenekéből is. Össze is szedte kinek amennyije volt, beleöntötték a szekérbe, de bizony egy fél szekérnél több nem gyült össze. No, most mi lesz? Hát egyelőre nem lett más, csak annyi, hogy a királybiró meg Menenges elvitték a fél szekér aranyat a basához, s mondta a királybiró:

- Kegyelmes basa, ihol az arany, ennél több nem telt ki a néptől, de ha türelemmel vársz, három hónap mulva még hozunk egy fél szekér aranyat.

- Helyes, - mondta a basa, - én várok három hónapig, de erre az időre velem jössz Törökországba s csak akkor eresztlek haza, ha megkaptam a másik fél szekér aranyat is.

Mit tehetett szegény királybiró, elbúcsúzott feleségétől, gyermekeitől, el a néptől, indult Törökországba, szomoru fogságba. De hogy szavamat össze ne keverjem, legutolsónak az ördöngős Menegestől búcsúzott, ez azonban azt mondta neki:

- Sohse búcsúzzék tőlem, királybiró uram, kisérem én kegyelmedet a rabságba.

Hát bement a királybiró s vele Menenges Törökországba, császár városába, ott mindjárt be is zárták őket egy toronyba, de bizony, amikor letelt a három hónap, nem nyilt ki a torony ajtaja, mert nem érkezett meg a fél szekér arany. Eltelt a negyedik hónap, el az ötödik, el a hatodik s bizony nem jött az arany. Vagy megfeledkeztek a királybiróról a kőhalmiak, vagy nem tudták előteremteni az aranyat.

- Hát itt kell elsenyvednem ebben a toronyban, - sóhajtott fel egyszer a királybiró. - Látod, látod, Menenges, mennyi csuda dolgot műveltél, amig szabad voltál, most tégy csudát! Szabadits ki innét s vigy haza Kőhalomba.

- Hiszen, csak éppen erre vártam, hogy szóljon királybiró uram, - mondta Menenges. - Hát csak feküdjék le, királybiró uram, aludjék csendesen, holnap éjjel mind a ketten Kőhalomba alszunk.

- Menenges, Menenges, ne bolondozz, bizony, nincsen kedvem a tréfára.

Mondta Menenges:

- Kigyelmed csak feküdjék le, királybiró uram, egyéb gondja ne legyen.

No, lefeküdt a királybiró, hamarosan el is aludt, Menenges pedig kinyitotta a torony vasajtaját, köpenyegjét leteritette a földre s amint a hajnal pirkadott, felébresztette a királybirót.

- Ébredjen, királybiró uram, megyünk haza Kőhalomba.

Felébredt a királybiró, dörzsölte a szemét s mondta:

- Ne bolondozz, Menenges. Bizony mondom, ujra mondom, nincs kedvem bolondozásra.

- Van kedve, nincs kedve, üljön rá erre a köpenyegre, fogozzék jól belém.

Ráült a királybiró a köpenyegre, Menenges pedig valamit hókusz-pókuszolt s im, halljatok csudát, felemelkedett a köpenyeg, nagy surranással kiröppent az ablakon, aztán felszállt a magas levegőégbe s repült szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben s mire felragyogott a vacsora-csillag, a kőhalmi vár udvarán szállott le a köpenyeg. Hej, volt nagy csudálkozás otthon! Összecsődültek a népek, nem akartak hinni a szemüknek, hogyan is hittek volna, amikor a királybirónak is, Menengesnek is ott volt a lábán a rab bilincs. Hiába faggatták, nem mondták meg, hogy milyen csudálatos módon kerültek haza, csak akkor árulta el a titkot a királybiró, amikor meghalt Menenges.